

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI
UN
GARA DZĪVEI

3.

MAIJS/JŪNIJS
1936.

EV. LUT. BAZNĪCAS VIRSVALDES
IZDEVUMS

S a t u r s.

	Lpp.
Māc. G. Šaurums — Vasaras svētku gara uguns	137
Prof. K. Kundziņš — Kur skaistums sastopas ar mūžību	140
Prof. Vold. Maldonis — Grēks (Turpinājums)	148
Māc. A. Veinbergs — Brāļu draudze latviešu daiļliteratūrā (Turpināj.)	155
Skola un paidagōģija:	
Cand. hist. Ādolfis Klepers — Generālsuperintendentis Kārlis Gottlobs Zonntāgs kā izglītības darbinieks (Turpinājums)	165
Milda Grīva — Reliģijas stunda pamatskolas I klasē	177
Priv. doc. F. Treu's — Ecole pratique des Hautes Etudes	179
Māksla	181
Grāmatu apskats:	
Prof. Dr. L. Bērziņa — „Mūža rīts un darba diena“ (J. Rezevskis) 182. W. Trillhaas — Evangelische Predigtlehre. P. Althaus — Der Herr der Kirche. K. Barth und E. Thurneysen — Die grosse Barmherzigkeit. Fr. Just — Sonntagssegnen. W. J. Oehler — Vom neuen Leben. J. Sammetreuther — Bekenntnis Predigten (H. Biezais) 185. Hans Schmidt — Der heilige Fels in Jerusalem (Pr. doc. F. Treu's) 187. Iss pārskats par jauniznākušām grāmatām (A. F.)	189
Chronika:	
Latvija	191

Laikraksta »CELŠ«

Abonēšanas un pārdošanas maksa:

Par 1 gadu ar plesītīšanu . . . Ls 4,—
Atsevišķas burtņīcas . . . . „ 0,80

Abonēšanas maksa iemaksājama Baznīcas virsvaldes grāmatnīcas tek. rēķinā 867.

Laikraksta „Celš“ redakcija: Rīgā, Vilandes ielā 2, dz. 9. Tālr. 2-4-5-4-5.

Redakcijas kolleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis, prof. Dr. L. Bērziņš, doc. Dr. A. Freijs, māc. P. Detlavs.

Ekspedīcija: Baznīcas virsvaldes grāmatnīcā, Rīgā, Vaļņu ielā 27.

Abonēšanu pieņem visās pasta nodaļās un visi draudžu mācītāji.

Krestena Iversena

Kristus uz Genecaretos ezera.

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI UN GARA DZĪVEI

№ 3

Maijs/Jūnijs

1936. g.

Māc. G. Šaurums

Vasaras svētku gara uguns.

Es esmu nācis uguni mest uz zemi, un kā es gribētu, kaut jau degtu.

Lūk. ev. 12, 49.

Kādā pilsētā no vidus laikiem uzglabājies mākslīgs akas figūras izstrādājums, ko vainago Kristus tēls. Šī mākslas darba pagatavotājs viņu veicis ar tādu aprēķinu, ka lai visas figūras sastāvdaļas koncentrētos pie Kristus tēla kājām un tiktu no viņa saturētas kopā. Ja Kristus tēlu atņemtu nost, sabruktu viss veidojums.

Vai tas nav kristīgās kultūras attēls? Izņemiet no tās vārdu „Jēzus“ un viss sakritīs drupu kaudzē, atgriezīsies mežonības tumsā. Vai šis akas veidojums nav arī mūsu kristīgo svētku attēls, kas tiek noslēgti ar Vasaras svētkiem? Ja mēģinātu Vasaras svētku notikumu izņemt no Jaunās derības atklāsmes, tad sabruktu Jēzus pestīšanas darbs, jo bez Vasaras svētkiem nebūtu kristīgās ticības. Varbūt mācekļi paslepšus vēl šad un tad būtu runājuši par savu meistarību, bet neviens par to nebūtu paudis vēlākām paaudzēm, un mēs nekā nezinātu par Betlēmi un Golgātu un smaktu vēl nebrīvības un baiļu važās, kā mācekļi Vasaras svētku rīta agrumā.

Bet šinī dienā ap devīto stundu piepēži no debess rūkšana notika un, kā pavasara vējš salauž ziemas važas, tā Vasaras svētku gars aizdzina visu bailību no mācekļu sirdīm un piepildīja tās ar dievišķā gara uguns dvašu. Tad piepildījās Kristus vārdi: „Es esmu nācis uguni mest virs zemes“. Pamēģināsim ieskatīties šo vārdu dziļumos.

Latvijas
Universitātes
BIBLIOTĒKA

Vasaras svētku gara uguns.

Mēs redzam: 1) Viņa deg virs zemes —

2) Mēs prasām: Vai viņa deg arī mūsos?

„Es esmu nācis uguni mest uz zemi, un kā es gribētu, kaut jau degtu“, saka Jēzus. Tie ir vārdi, kas nemaz nesaskan ar to Pestītāja jēdzienu, kas ir daudziem mūslaiku cilvēkiem. Viņi iedomājās Pestītāju kā kādu klusu, maigu, pasaulei tālu stāvošu būtni, bet mūsu vārdos viņš parādās pavisam citādā gaismā: kā Dieva sūtītais pasaules uzvarētājs, kā dievišķais Prometējs, kas savā rokā tura degošu lāpu, lai ar tās uguni sadedzinātu visu, kas nesvēts un pildītu ar šo svēto uguni aukstās, sastingušās cilvēku sirdis.

Kad Jēzus šos vārdus runāja, Viņš zināja, ka šāda uguns virs zemes varēs rasties tikai ar viņa nāvi. Bet Viņš zina arī, ka ausis reiz diena, kad kvēlošā uguns skars ticīgo sirdis un tajās iededzinās gaišu liesmu. Un redzi — šī diena nāca, nāca ar vēja brāzmu un ugunīgām mēlēm: tā bija Vasaras svētku diena. Tie, kas aiz aizslēgtām durvīm sēdēja baidīdamies no jūdiem, kļuva piepildīti ar Svēto garu, kļuva dedzīgi un bezbailīgi krustā sistā un augšāmceltā liecinieki.

Bet kā gan tas notika? Nepūlies velti to izpētīt un saprast, mūžam tas paliks prātam nesaprotams. Vasaras svētku notikums ir Dieva gara atklāsme un cilvēka gars to nevar aptvērt. Nevienš cilvēks nevar otram cilvēkam ieskaidrot, kas ir Svētais Gars un Vasaras svētku gars. Tikai tas, kam viņš ir, tas to zina.

Nekādas šaubas tomēr nevar iznīcināt faktu, ka sākot ar Vasaras svētkiem virs zemes deg svēta uguns, Vasaras svētku gara uguns. Neskaitāmi Kristus liecinieku pulki to apliecina, neskaitāmas izlietās mocekļu asinis ir pierādījums tam, ka ir Vasaras svētku gars, ko nespēj apslāpēt pat asins straumes.

Kā gan šī Vasaras svētku uguns 11 mācekļu sirdīs varēja aizdedzināt visu pasauli? Kā šī Svētā Gara liesmu kvēle varēja skārt tuvus un tālus, jo tagad mēs redzam, ka tā deg visur! Vienmēr iziet jauni liecinieki nezināmās tālēs. Viņi šķīrās no tēvijas, atstāj visu, kas tiem mīļš un dārgs, iet pretim trūkumam un dažreiz pat nāvei. Kas gan viņus spiež to darīt? Vasaras svētku uguns deg viņu sirdīs un to viņi nevar un

negrib apslāpēt. Vasaras svētku gars un misijas sajūsma nav viens no otra šķirami. Kas daudz maz sekojis misijas vēsturei, tas atradis tur neskaitāmus piemērus, kas šo apgalvojumu apstiprina.

Kad mēs dzirdam par Svētā Gara darbību svešās zemēs, tad rodas jautājums, kad šī darbība skārs arī mūsu brāļus un māšas, jo mēs redzam daudzas vietas, kur vēl trūkst šī gara. Mūsu svēts pienākums ir celt uz augšu savas sirdis un lūgties:

„Dievs, Svētais Gars, ak pie mums nāc

„Un mūsu sirdis mājot sāc!“

Ja mēs gribam zelt, tad mums vajaga atdzimt un tas iespējams tikai caur Svēto Garu, caur Vasaras svētku uguni.

Tas ir dzīvības jautājums nevien visai cilvēcei, bet arī katram no mums: vai Vasaras svētku uguns deg arī manā sirdī. Ko tas var līdzēt ja visa pasaule kvēlotu liesmās, bet mana sirds būtu auksta un nedroša. Ko gan Grienlandes salniekam līdz Āfrikas karstā saule? Ko nosalušam ceļniekam aukstā ziemas naktī līdz mirdzošās zvaigznes virs galvas? Viņas jau ir tik tālu, ka nespēj viņu sasildīt. Vai tu, draugs, arī šo Vasaras svētku garu pazīsti tikai no grāmatām, sprediķiem un dziesmām? Vai tev arī tas izliekās kā tāla mirdzoša zvaigzne?

Tu varbūt domā, ka jau ar to pietiek, ka tu esi kristīts un iesvētīts cilvēks. Jā, tas tu vārda pēc gan esi, bet zini, ka ja tu nekā neesi piedzīvojis no Vasaras svētku gara, tad tava kristietība ir maz ko vērtā. Tad tev tik izliekas it kā tu dzīvotu, bet patiesībā tu esi miris. Dzīvību, istu dzīvību var dot tikai Vasaras svētku gars. Tikai tas, kas ir gājis caur uguni, ir šķīstīts.

Vai šī Vasaras svētku gara uguns deg tevī? Ne kaut kāda sajūsmas uguns, kas šodien paceļas augstu un rīt jau apslāpst, bet pastāvīga Dieva uguns, svēta kvēle. Šādai ugunij ir divas pazīmes. Vispirms viņa iznīcina un skaidro. Kad Vasaras svētku gara uguns iekš tevis kvēlo, tad tu jūti, ka viņa iznīcina visu ļauno un grēku un tad tu ikdienas sajūti sevī viņas spēku. Un otra pazīme ir tā, ka viņa silda un iededzina. „Vai mūsu sirdis iekš mums nededza, kad Viņš runāja ar mums“, saka Emaus mācekļi, kad tie bija pazīnuši augšāmcelto Pestī-

tāju. Vasaras svētku gars grib radīt degošas sirdis, kas degtu mīlestībā, palīdzēt līdzilvēkiem miesas un dvēseles bēdās.

Kāds pazīstams ceļnieks savā ceļojumā apmeklēja kādu leprozoriju Sibīrijā, ko vadīja jau vairākus gadus kāda jauna māsa — misionāre, pilnīgi nododamās šo nelaimīgo kopšanai. No šausmu pilniem skatiem aizgrābts, ceļotājs sacījis māsai: „Jums gan vajaga būt lielai sajūsmai uz cietēju cilvēci, ka Jūs variet izturēt šinī vietā.“ „Sajūsma?“ Atbildējusi māsa — „nē, ar sajūsma vien te nepietiek, bet Kristus mīlestība mūs uz to spiež!“

Kāds cilvēks reiz pareizi izteicies: „Pasaulei ir taisnība, kad tā prasa, lai Jēzus godība pie mums būtu redzama“. Kristiešiem vajaga ar savu dzīvi dot liecību, ka viņos deg brāļu mīlestības uguns. Tādēļ pārbaudīsim šinī ziņā savu sirdi, savus darbus un, ja redzēsīm, ka tas mūsos tā vēl nav, tad nekavēsimies izlūgties:

„Tu, debess rasa, slacini

„Mums sirdis — tās piepildi

„Ar svētu mīlestību.“

Prof K. Kundziņš

Kur skaistums sastopas ar mūžību.

Ceļojuma iespaidi Griekijā 1936. g. aprīlī.

Aiz aptveramās pasaules robežām sākas lielo noslēpumu pasaule — lielais Neaptveramais, Nezināmais, kuŗa klātbūtni gan bieži nojaužam, bet kuŗa būtību pilnīgi aptvert un izteikt nespējam. Tomēr — nekāds liels atklājums, neviena liela doma, neviens dižāks dzīves skaistuma pārdzīvojums, nekāda jauna gaismas stara ieplūšana mūsu dzīves krēsleinībā nav iespējama, ja mēs mūžam paliekam vienīgi šaurās ikdienības lokā un nekad nesastopamies ar transcendentajiem, dievišķajiem spēkiem.

Šī apziņa gan reti kādam būs pilnīgi sveša. Izjūta par dzīves un dabas lielumu un diženumu, neizmērojamo skaistumu un varenību nav nekas cits, kā viens no tiem veidiem, kādā pārdzīvojam transcendentās pasaules klātbūtni un noslēpu-

maino būtību. Dziļā bijībā un laimē stāvēdams lielā brīnuma priekšā, cilvēks reizē izjūt kautru vēlēšanos, kaut viņam būtu dots neizsakāmi lielo, ko viņš pārdzīvo, izteikt, izteikt vārdos, žestos, darbos, lai pats apmierinātu savu neatvairāmo iek-

Skats no Areopaga (Atēnās) uz Akropoli.

šējo dziņu un reizē arī citiem, līdzcilvēkiem kaut ko paustu no tā lielā un svētā, ko viņš izjutis un skatījis. Tā rodas dažādi mēģinājumi, ietērt transcendentu vai nu pielūgsmes, dziesmas vai dzejas vārdos, kultā, mūzikā, tēlos, formu un telpu

harmonijās. Lietājot šādus izteiksmes līdzekļus, modernais cilvēks, kas gājis cauri kriticisma ugunīm, nekad nevarēs aizmirst, ka paši labākie izteiksmes mēģinājumi nekad nevarēs būt adekvāti tam, kas būtu jāizteic, ka pat vislabākā gadījumā tie ir un paliek tikai vāji mēģinājumi, bērna šļupsti, kas nespēj izsmeloši izteikt neaptveramo. Ar kritisko domāšanas veidu turklāt neatvairāmi dota atziņa, ka šaurās laika, telpas un matērijas robežās, zemes dzīves dotībās, nekad nav un nebūs iespējams pilnīgā veidā ietilpināt vai izteikt mūžīgo un pārpausaulīgo.

Tomēr ir bijušas tautas un kultūras pakāpes, kas šai ziņā atšķiras no tagadējās pasaules izjūtas, kas tā sakot atradušās vēl laimīgākas, nekritiskas bērnības stāvoklī un liksmā radīšanas priekā ticējušas, ka dievišķais skaistums un cēlums zemes dzīves formās patiesi var tikt izteikts un iemiesots.

Šādām tautām pieskaitāmi senie grieķi, vismaz tanī laikā, kad viņi pārdzīvoja savas kultūras ziedu laikus un radīja darbus ar kuņiem tie kļuva nemirstīgi. Grieķu lielajos epos un mītos dievi nokāpj no transcendentās pasaules augstumiem, iedzīvas cilvēku dzīvē, līdz ar cilvēkiem cīnas ar grūtībām, milē un cieš. Tā nemanot zūd robeža starp cilvēcīgo un dievišķo un tā vien liekas, ka grieķu tautas, vismaz viņas mākslinieku apziņā, pats cilvēcīgais savā kāpinātā veidā, gaiša spēka, skaistuma, varonības apmirdzēts, nav nekas cits, kā pats transcendentais brīnums, kas nonācis virs zemes. Šī pati sajūta pavada arī skatītāju, kad tas apbrīno slavenās grieķu marmora celtnes un to neatdarinājamo skaistumu, kas cēlā vienkāršībā un harmonijā runā uz mums gan no baltajām, saules apmirdzētām kolonnu rindām un varenajām svētnīcām, gan no cēlas cilvēcības apgarotām skulptūrām. Ziemeļniekam, kas stāv uz Akropoles kalna Atēnās, skaistuma izjūtu vēl kāpina apstākļi, ka viņš antīko marmoru, kuņu glāsta viņa roka, redz īpatnējā dienvidnieciskā apkārtnē. Viņš priecājas par dzidro atmosfairu un zilajām debesīm, par maigo vasarīgo laiku (kaut gan kalendārs rāda tikai aprīļa sākumu), par sarkanajiem magoņu ziediem, kas skaisti kontrastē ar zaļo zāli un balto marmoru, par brīnišķo tāluma perspektīvi, kas liek viņa skatiem aizklist līdz zili violetajām kalnu grēdām, vai arī mielo savas acis, vērodams ka lazūrziele un zaļie jūras viļņi putodami at-

sitas pret krasta klintīm un apšļāc baltā marmora klučus, kas no tempļa ruīnām pa stāvo nogāzi novēlušies jūrā.

Nav brīnums, ka tādos apstākļos skaistais sapnis, kas iemiesojas baltajās akmens celtnēs un skulptūrās, uz brīdi pa-

Senā Korinta ar Akrokorintu.

ņem savā gūstā pat atturīgo, vēso ziemeļnieku, it sevišķi, ja skatītāja atmiņā atdzīvojas antikās kultūras elementi, ko tas uzņēmis jaunības dienās sekodams nostāstiem par Odiseja jūras braucieniem un viņam tik dārgo Itakas salu, vai lasīdams

skaistos un dziļdomīgos mitus par grieķu varoņiem un dieviem. Tādējādi arī tagadnes cilvēks, pilnīgi apzinādamies lielo laika distanci, kas viņu šķir no senatnes, tomēr vēl pilnam izjūt senās Grieķijas skaistumu un nepārejošo nozīmi.

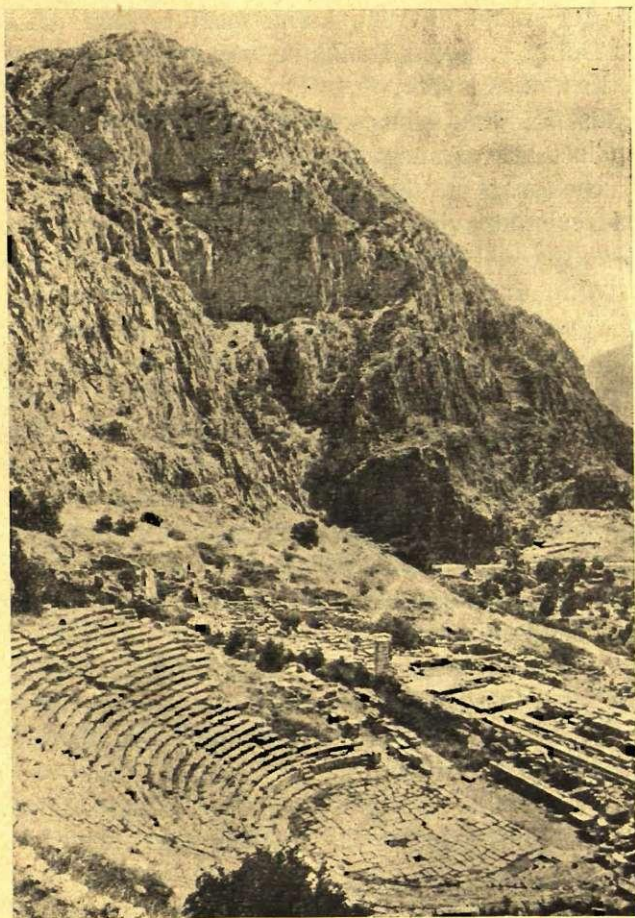
Tomēr, nekādā ziņā nevarēs teikt, ka šie iespaidi ir vienīgi, kas atbalsojas Grieķijas apceļotājā. Mūsdienu kultūras cilvēks redz nevien senatnes skaistumu, viņš nevar reizē neredzēt arī to, ka viss šis brīnišķais skaistums ir tikai ļoti nepilnīgs fragments, drupas no kādreiz bijušā, ka tikpat Partenons kā Grechteiōns, Eleusīna un Delfi, Korinta un Sūnija, tagad ir vairs tikai ruīnas, pa daļai pat nožēlojami gruvešu lauki, kas stāsta skumjo stāstu par kādreiz bijušo godību. Netiekvien „laika zobs“ šī vārda parastajā nozīmē, bet arī daudz citi spēki šeit darbojušies, lai veiktu lielo postīšanas un iznīcināšanas darbu, kuŗu rezultātā radies tagadējais stāvoklis: persi un turki, normaņi un venecieši sacentušies kara un laupīšanas darbos; kur kādreiz mājojis baltais daiļums, tur ierīkoti bastioni un pulvera pagrabi, un kara fūrījas ne vienreiz vien bez žēlastības grāvušas to, ko ar dziļu izpratni un bezgalīgu respektu cēlušas čaklas un darbīgas rokas.

Sevišķi uzskatāmi tēlojas šī iznīcības aina tanīs vietās, no kuŗām patiesi gandrīz nekas vairāk nav palicis, kā vienīgi gruvešu lauki. Senā Korinta (tāpat kā Mazāzijas Efeza), kādreiz ziedošas pilsētas ar vairāk kā 100.000 iedzīvotājiem, skaistiem laukumiem, tempļiem un kuŗu pilnām ostām, gandrīz pilnīgi nozudušas no zemes virsus. Vēl tikai majestātiskais Korintas pilskalns tādā pašā mierā nolūkojas uz līdzenumu un tuvējo jūru, kā priekš 2000 gadiem, tikai tagad to vaināgo turku celtie viduslaiku apcietinājumi. Bet seno Korintas pilsētu gandrīz vienīgi vēl reprezentē Apollōna tempļa atliekas, ja neskaita priekšmetus, laukumus, akas, ielas un ieliņas ko tagad izrok no zemes amerikāņu arhaioloģiskā ekspedīcija. Tādas pašas neatvairāmas skumjas pēc kādreiz bijušā pārņem ceļotāju, kas uzmeklē seno Kolōnu Atēnu tuvumā un še cer kaut ko saskatīt no ēnainā olivu meža un citiem dabas jaukumiem, par kuŗiem jūsmīgi runā Sofokls savā Oidipā, jeb no Platōna kādreizējās akadēmijas kas šeit stāvējusi, un tanī vietā atrod tikai nožēlojamu puskailu kalna pauguru ar nelielu priekšpil-

sētas kafijas paviljonu, no kuŗa pretim skan sliktu gramofonu vai skaļruņu raidītie modernie šlāgeri.

Skumjās pārdomas par kultūras ziedu laiku pārāk īso mūžu varbūt pilnīgi paņemtu ceļotāju savā gūstā, ja līdzās sen-

Senās delfu svētnīcas drupas ar Parnasa kalnu.

laiku pieminekļiem cienīgi nenostātos vēl kāds cits skaistums, ne mazāk iespaidīgs un ne mazāk cildens par pirmo. Tā ir patiesi varenā Grieķijas daba. Jau pašā sākumā, tuvojoties Helladai no ziemeļiem, ceļotāja aci saista majestātiskais

sirmais Olimps ar savu sniegiem klāto trīsžuburaino virsotni. Tik pat neaizmirstama ir Tempes ieleja, pa kuŗu jau no seniem laikiem virzās vienīgais satiksmes ceļš (atskaitot jūru) no Maķedonijas uz Tesaliju. Grandiozi ir kalnāji, kuŗus šķeļ senā Termopīlu aiza, bet vēl grandiozāka seno Delfu apkārtnē ar teiksmaino Parnasu, varenu kalnu masīvu, kuŗa pakājē atrodas paši Delfi ar savām izrakumu vietām un no senatnes pazīstamo Kastalijas svētavotu. Braucot autobusā pa moderno šoseju, kas līcu loču vijas gar kalnu nogāzēm, ik brīdi ceļnieks apklust aiz pārsteiguma un izbrīnas: kādi kalni, kādas ielejas! Un tomēr zemkopja kaplis, seno kaŗotāju izturība un modernā tehnika vietu vietām pārvarējušas visus šķēršļus. Bet kas gan ir visi tēchnikas sasniegumi pret apžilbinošām dabas ainavām, kuŗās veras ceļotājs. Sēžot uz antika teātra kāpnēm viņš savā priekšā redz brīnišķu panoramu, kas antiķam skatītājam bagātīgi atvietoja trūkstošās teātra dekorācijas: pie viņa kājām ieleja, pa kuŗu upes gultne aizvijas līdz tuvējam jūras līcim, bet pa labi un kreisi paceļas vareni kalni ar mākoņu vaināgiem un augstu gaisā, sastindzis nekustībā, lido karaliskais putns — ērglis. „Te saxa loquuntur“ — kalni izteic Tavu godu! — Nevilšus nāk prātā šie kaut kur Tiroles alpos, klintī iecirstie vārdi. Simtiem ir tādu vietu, kur dvēsele klusē dziļā svētsvinībā. Un varenās, dievīgās dabas izraisītā reliģiozā pārdoma samierina skatītāju ar drūpošo pagātni. Kāda žēlastības balva modernajam cilvēkam, ka viņam vēl palikusi mūžīgi jaunā daba, kas to izrauj uz brīdi no kultūras puķekļiem un dzīves banalitātēm, atdodama zaudēto līdzsvaru viņa satrauktajiem prātiem.

No šejienes tikai viens solis — un domas ievirzās, ja tā varētu teikt, bībliski teoloģiskā gultnē. Katrs Jaunās Derības lasītājs pazīst Apustuļu darbu grāmatas klasisko 17. nodaļu, kas stāsta par apustuļa Pāvila ierašanos Atēnās un uzstāšanos pilsētas tiesas laukumā — Areopagā. Te viņš notur savu runu, kuŗas izejas punkts ir „altāris nepazīstamajam dievam“. Runas atstāstījums beidzas ar piezīmi, ka lielā apustuļa vārdi izskanējuši gandrīz nesaprasti, tikai nedaudzos viņi atstājuši paliekošas pēdas. Tā ir noteiktā liecība, ka senie atēnieši vēl Pāvila laikā atradušies citas dzīves izjūtas un reliģiskas izpratnes varā, nekā pirmie kristietības liecinieki. Un tiešām,

arī tagad vēl Grieķijas apceļotājs var vērot abu pasaules un Dieva izpratnes veidu dziļas atšķirības. Bībeles Dievs, pasaules radītājs, pārpasaulīgais un pārlaicīgais, kuŗa priekšā „tūkstoši gadi ir kā viena diena“ un kuŗa „godu izteic visi viņa darbi visās vietās“ ir būtiski kas cits, nekā grieķu marmorā cirstais dievišķīgais skaistums. To vēl apstiprina vērojums, ka blakus tūkstošiem sengrieķu reliģijas pieminekļiem, ceļotājs neatrod neviena akmeņa, kas sevī glabātu pirmkristietības reliģiskās liecības. Tik lielā mērā pirmkristietība Dieva pielūgsmē bija saistīta vienīgi ar gara un patiesības sfairu. Ir redzami daudzi vēlākās kristietības pieminekļi, skaisti un īpatnēji vecākās bicantīniskās celtniecības paraugi ar zeltā mirdzošām mozaikām un citiem gleznojumiem, kas attēlo Kristu — debesu valdnieku un debesu karalieni — Mariju. Starp tādiem pieminekļiem neizdzēšami atmiņā paliek sevišķi mazais Dafnijas klosteris. Bet pirmais un otrais kristīgais gadusimtenis paliek neredzamības sfairā. Vietas, kur lielais apustulis ar saviem pavadoņiem licis pamatu kristīgai draudzes dzīvei, konstatējams bez mazākām šaubām. Sākot ar Salonikiem (seno Tesaloniku), cauri skaistajai Tempes ielejai gar sirmo Olimpu, caur Tesaliju līdz Atēnām, tad gar Eleusīnu uz veco Korintu — visur mēs, tikai pa daļai to apzinādamies, bijām sekojuši Pāvila pēdām. Atēnās pārdomās bijām stāvējuši uz Areopaga klints. Korintā ar dziļu interesi bijām apskatījuši archaioloģisko izrakumu darbus un atradumus. Šinī pilsētā, kur Pāvils darbojies 18 mēnešus, starp izraktām pagātnes liecībām (mūzejā) redzams arī akmens ar uzrakstu „ebrēju sinagoga“. Sakarā ar to pat iespējams apmēram noteikt vietu, kuŗas tuvumā bijusi apustuļa mītne (Ap. darbi 18, 7). Bet paša Pāvila sludinātā evaņģēlija pēdas, Kristus vārdu, vai liecību par neredzamo Dievu nav saglabājis neviens akmens. Laikmets, kad jaunā ticība neredzamajām Dievam un Kristus pestīšanas darbam saviļņoja pasauli, liedama savus starus arī pār mirstošās antīkās kultūras drupām, paliek tijs neredzamības autos. Šīs ticības raksti bija rakstīti nevis akmenī, bet dzīvu cilvēku sirdīs (2. Kor. 3, 3). Pārlaicīgā Dieva atklāsme neļāvās ietverties rokām celtajos dievnamos un pašu cilvēku darinātos tēlos. Vienīgi ilgās pēc mūžības, pēc pestīšanas, pēc citas, labākas dzīves pauž liela daļa antīko pieminekļu. Ir aizkustinoši redzēt, kādas skumjas

tēlojas cilvēku sejās, kas raugās uz mums no stēlēm (plāksnēm), kas veltītas mirušo piemiņai. Tāpat grūti bez iekšēja savilņojuma lasīt uzrakstus, kuŗos iznīcības valgos saistītie cilvēki izteikuši savas ilgās pēc jaunas, nemirstīgas dzīves. Iespaidīgākā liecība šīm ilgām gan ir seno mistēriju vieta — Eleusīna. Uz turieni no Atēnām veda „svētais ceļš“ un šeit lielajos rudens svētkos bariem pulcējās Atēnu iedzīvotāji: tie gribēja kļūt par Dēmētras misteriju un līdz ar to par jaunas dzīves līdzdalībniekiem. Šeit katrs akmens runā par pestīšanas ilgām. Skatoties svēto mistēriju uzvedumā, klausoties stāstos par Dēmētru — zemes māti — par viņas spēēm pēc zudušās meitas, par viņas gaitām, kas viņu aizved līdz pazemes vārtiem, dzīves nīcības un bezcerības sloga nomāktās dvēseles šeit meklēja iepriecū. Stāsta, ka noziedznieki, kas stāvējuši zem nepielūdzamo atriebēju dievu dusmām, tikai šeit varējuši gūt piedošanu un pestīšanas cerību. — Visi šie stāsti vēl tagad lielākā vai mazākā mērā skatāmi vai lasāmi akmenī. Tā tad nevien apburošo skaistumu, bet arī dziļas meklētāju ilgās redzamā veidā akmens saglabājis līdz mūsu dienām. — Tikai par atpestītā cilvēka dvēseļu mieru un gavilēm pētnieks velti meklēs kādas akmens liecības. Tās paliek neredzamas, jo tās pieder — mūžībai.

Divas nedēļas mums bij lemts pavadīt šinī interesantajā zemē. Mēs bijām skatījuši lietas, kas pieder pie skaistākā ko zeme radījusi, un reizē mēs bijām tuvu bijuši mūžībai. Bija laiks piegriezties atkal tagadnei un viņas uzdevumiem un doties atpakaļ turp, kur mūsu dzimtene mūs gaidīja un mūsu darbs.

Prof. Vold. Maldonis

Grēks.

(Turpinājums)

B. Teorētiskais tīrzājums.

1. Grēka nepieciešamība.

Jēzus teica: „apgrēcībai gan vajaga nākt, bet vai tam cilvēkam, caur ko nāk apgrēcība (Mt. 187). Jēzus licis ar to

domāt dziļas empiriskas patiesības par cilvēku dzīvi, sociālo kopību un par individa lomu šās zemes gaitās. Grēkam jābūt. Tas ir gan pārempirisks spriedums. Sociālā dzīve pati tomēr nav un nevar iztikt bez grēka. Tas ir patiesība. Vai tā ritētu, ja nebūtu grēka? Grēka darītājs ir sociālās dzīves veidotājs cilvēks. Bet ne visi cilvēki dara grēku un arī ne visus cilvēkus sodīs. Vai varēs to izskaidrot loģikas ceļā? No minētā teikuma mēs varam secināt, ka cilvēks var izvairīties no grēka darīšanas. Cilvēks ir patstāvīgs, pašnoteicīgs, svabads, brīvs šās pasaules dzīves dzīvotājs. Tomēr caur cilvēku jānāk tam, kam jānāk, t. i. grēkam. Grēks tek līdzās cilvēka dzīves ritmam, attīstībai. Grēks jāsaprot kā cilvēka dzīves attīstības nepieciešamība.

Paliksim savā domu šķetinājumā, pie pieredzes. Mēs redzam, ka cilvēkam dotas zināmas dāvanas no paša Radītāja. Cilvēks no vienas puses apdāvināts darītājs, pat jaunradītājs, bet no otras puses tik niecīgs un nīcīgs. Cilvēkam jānes sevi lielums un niecīgums. Tas rada šķēršļus un grūtumus attīstības ceļā, satiekoties: 1) ar sevi pašu, 2) ar sabiedrību, kopību, 3) ar dabas dotībām, 4) ar vēstures soļiem, 5) ar kosma, pasaules gaitām. Pašā cilvēkā nesaskaņota zemapziņa, griba, jūtas un prāts. Nav neviena pilnīgi harmonizēta saskaņota cilvēka, tā miesas un gara attiecībās. Te zināšanu pārrauj nezīņa, te disciplīnu sagrauj nesaprotamas zemapziņas strāvas, te mīlestību sadedzina kaisles un t. t. Cīņa ar sevi pašu beidzas tikai ar pēdējo divas vilcienu. Vai te nav izdevīgs grēka darbības lauks, vai tas jau nav grēks pats, kam jānāk? Tā prāto domātāji.

Turklāt jādzīvo sabiedrībā. Sabiedrība nav un nebūs nekad bez dažādu cilvēku noslāņojumiem, kas gulstas viens uz otru, viens otru ar to izmantodami. Dara pāri viens otram savā egoismā un varas, slavas kārē, darbu dodami un ņemdami, pārdarbā ciezdami un bezdarbā nīkdami. Briesmīgi demoniski spēki te kustas un žņaudzas. To redzam katrā solī, par to lasām katrā grāmatā.

Vai te var dzīvot bez grēka? Ja te vēl pievienojas dabas spēki un nespēki, kas saārda cilvēka iegūto, radīto savās neatvairāmās katastrofās un ja vērojam, ka dabā viss un visi

iztiek tikai uz cita rēķina, tad jāsaprot, ka ļaunums mīt pašā dabā, tas tur nepieciešams. Grēks tas vēl nav, un tomēr ir tikai viens solis no ļaunuma līdz grēkam. Te katrs, ļaunumu piedzīvodams, var gribot negribot, zinot nezinot, tapt grēka darītājs, grēcinieks. Ļaunums top grēks, ja tas iet caur cilvēka apziņu.

Vēl aplenc cilvēku vēstures liktenīgie soļi, nebaltā, ļaunā diena, kas satriec tevi un tavējo bez žēlastības. Cilvēkam jānostājas lielā jautājuma priekšā: „būt vai nebūt“. Cik ir to, kas netop grēcinieki šo ļaunumu ciezdami?

Tas viss rāda: 1) ka cilvēks šai cīņā var izsamist, var sākt neticēt Radītāja dotajiem uzdevumiem, 2) ka kultūra nav bez cīņas ļaunuma un 3) ka cilvēka apziņa daudzkārt šai cīņā apzinīgi dara ļaunu, grēko.

Tā ir traģika, kurai jāiet cauri. Tāda ir mūsu eksistence. Cilvēks nav ne eņģelis, ne kustonis, bet radījums, kam jādarbojas pusceļā, labāk teikt krustceļēs, kur jāizšķiras katru brīdi. Vienmēr nevaldāmi uz priekšu un vienmēr katrā solī slīd kājas. „To labu, ko es gribu, to es nedaru, bet to ļaunu, ko es negribu, to es daru“ (Rom. 7, 19). Kas te vainīgs, kur te vainas sākumi, kādēļ grēko? Kādēļ zināšana cilvēka apziņā, griba šādā cīņā ar ļaunumu pārvērš ļaunumu par grēku?

2. Grēka celšanās.

Šo jautājumu pilnīgi izskaidrot nezin vai kādreiz varēs. Ne vēsturnieki, ne filozofi nav devuši tāda izskaidrojuma, kas mūs apmierinātu. Jau tagad varam teikt, ka grēka apziņa saistās cieši ar mūsu ticību, bet ticība ir irracionāla, prātam neizskaidrojama. Sekosim dažiem prātojumiem: 1) Monisti, kas domā, ka valda visu visumu tikai viens princips, viena vara, lūko grēka celšanos atvasināt no cilvēka jutekliskām dziņām, kā jau augšā redzējām. Bet grēks nav tikai ļaunums, tas saistās ar apziņu, grēka, vainas apziņu. Apziņa nav jutekliska rakstura kustība cilvēkā. Piem. Jūdasa grēka apziņa. Naučas kāre neizskaidro visu Jūdasa dvēseli un tās mokas. Kāda kāre dzina Jūdasi? Daži to dziņu sauc par nepiesātināmību, pašmīles nebeidzamo neapmierinātību (lat. val. to sauc par *concupiscentia*). Tā dzinusi Jūdasi neticēt Dieva lēmumam. **Apgrēcībai bija jānāk, un Jūdasi bija jācieš sava grēka dēļ.**

Paliek tomēr kautkas neizskaidrots. 2) Duālisti, kas pārlicināti, ka pasauli valda divi principi, divas varas, lūko grēka celšanos ielikt pretprincipā, pretvarā, ļaunajā pretdievā, kas cīnās ar labo Dievu. Arī tas mums grūti tverams. 1) Dievs tad nav visspēcīgs un 2) atbildība par grēku gulstās uz pretdievu, velnu. Mums tomēr skaidrs, ka atbildību par grēku nes grēka darītājs — cilvēks, grēcinieks. Nevar grēcinieks vairs novelt atbildību no sevis, kā to mēģināja Ādams, Ieva. Sods nāca pār tiem. Tādēļ mums grūti sekot V. D. stāstam par grēkos krišanu. Stāsts ir varens, psiholoģiski dziļš, tas mācāms un iegaumējams katram, maziem, vai lieliem, bet tas jāsaprot psiholoģiski. Tāds ir katra cilvēka apgrēkošanās pārdzīvojums; Ādams uzskatāms par cilvēces tipu; mēs katrs reizi bijām tādā stāvoklī, un tādā būs mūsu pēcnieki. Prasīt, lai katrs turētos tādā pārlicībā, ka cilvēces sākumā bija tāds notikums paradīzes dārzā, kā to tēlo V. D., nevar. V. D. grāmatu celšanās pētnieki nav visi vienās domās par I Mozus grāmatas sarakstīšanas laiku. Otrkārt cilvēces attīstību grūti iedomāties tā, ka tā virzītos no pilnības uz nepilnību (un ne otrādi).

Galvenais šai stāstā ir doma, ka ne cilvēks, bet velns ir grēka cēlējs un ka tādēļ grēkam ir sātānisks, daimonisks raksturs. Visi teologi biblicisti, kas savu pārlicību smel tikai no bībeles avotiem, vēl aizrāda, ka J. D., Jēzus pats, apustuļi, Luters un citi reliģiozi ģēniji un domātāji atzinuši ļauno garu eksistenci un darbību pasaulē un cilvēkos. Mūsu pārlicība arī nevar stāties pretī visādu garu eksistencei un to iedarbībai, tomēr neiespējams izskaidrot, kā sātānā, velnā cēlās ļaunums, grēks, ja negrib konstruēt garu grēkā krišanas katastrofu, kas ietu pāri par domāšanas robežām. Ja tādu garu grēkā krišana paliek ticības plāksnē, tad pret to domātājam nav ko iebilst.

Ētisks cilvēks gribēs tomēr prasīt, kādēļ novelt vainu uz sātānu, kādēļ neuzņemties atbildību pašam uz sevi. Tādu tikumisku drosmi mēs nedrīkstam liegt, bet ja to neliedzam, tad tiem ir vaļa pretoties paradīzes stāsta apgalvojumam. Tie var arī aizrādīt, ka Jēzus mācībā nav runas par grēka celšanos, bet gan par atgriešanos no grēkiem, par grēka piedošanu. Jēzus nerunā par grēka vainas novelšanu uz citiem, bet par grēka

atzīšanu un nožēlošanu. Grēks eksistē, to manām, bet kā tas cēlies, to vēl nesaprotam. Citi nemaņā ķeras pie apgalvojuma, ka grēks iedzimts.

3. Iedzimtais grēks.

Par to jau prātoja Indijā. Tur mācīja reinkarnisti, kas turās pie uzskata, ka tagadējais cilvēks jau dzīvojis agrāki vairāk reizes šē pasaulē, tikai tagad tas atkal no jauna piedzimis. Grēks tagadējam cilvēkam nācis līdzī no agrākiem iraidības veidiem. Kas ar to panākts? Grēka izcelšanās nav izskaidrota. Te tikai smagā problēma atbīdīta atpakaļ no tagādnes uz senso pagātni, tāpat kā to darīja J. Müllers un filozofs Šellings, liecinādami, ka grēka sākumi domājami pirms cilvēka tapšanas, pirms šā laika un šās telpas. Tā nav zināšana, bet atkal konstruēta iedoma. Ja viņi var teikt, ka grēks ir iedzimts, un ka grēka vaina nav cilvēkā, tad tāds atrisinājums mums nedod vēl vajadzīgā domu miera.

Kas tad ir iedzimts? Iedzimst, to rāda piedzīvojumi, miesas veidi, augums, dvēseles un gara dažas dotības, iedzimst slimību dispozīcijas, miesas, gara trūkumi, iekāres, augšā minētā concupiscentia u. t. t., tie ir gan ļaunumi, bet ne grēks, jo grēks bez šaubām ir individuālās apziņas pārdzīvojums, apziņas pieļauts nodarījums. Ne grēks ir iedzimts, bet, teiksim, tikai iespēja grēkot (pronitas ad peccandum). Cilvēki ir spējīgi grēkot un tādēļ iespējama to pazušana, iznīkšana, ja tie grēkos. Cilvēki paši par sevi nav pazušanas pūlis (massa perditionis), bet tie var tapt par tādu masu, kas apzinīgi nokauj savu grēku, vainas apziņu, teiksim, grēkodami pret sv. Garu (Mt. 3, 29). Vēl vajadzētu aizrādīt, ka tad, ja iedzimto grēku saprastu kā kādu lielu grēka kopsakarību, kā kādu lielu iraidības plāksni, caur kuŗu jāiet cilvēkam gribot negribot, un kā tādu sfairu, kas valda pār visiem cilvēkiem, tad domātājam, kas nevar neredzēt pieredzi, tur nav ko pretī bilst. Tad tādā sfairā cilvēkam var būt sava apziņa un sava apzinātā brīvība, kas var grēkot, vai negrēkot.

Visu līdz šai vietai teikto pārdomājot, var secināt, 1) ka grēks nevar būt, no Dieva cēlies, jo Dievam, kādu mēs pazīstam J. Derība, ir visa pilnība, tā tad arī viss labums „Ja pacel-

tos vēl augstāki un sāktu domāt par neizdibināmo apslēpto Dievu (deus absconditus) kas iecerams viņpus Jēzū atklātajam Dievam (deus revelatus), tad arī grēku un tā iedarbību varētu postulēt kā tādu, kas cēlies no Viņa svētā lēmuma. Te mūsu prātiem jāapkļūst un mūsu runai jātop mēmai. Ticēt to var un cilvēks dabū savu mieru. 2) Grēks nav arī cēlies dabā, jo tai nav tādas apziņas, kas atzītu grēku un to nožēlotu. Grēku samanas nav arī vēstures neapzinātai attīstības gaitai, dinamiskai. Dabiskais un vēsturiskais pats par sevi vēl nav grēks, tas ir neutrāls. 3) Grēks arī nav cēlies no kādas pretdivišķas varas, kā to augšā redzējām, tad drīzāk varam pieslēties tam, ka grēks rit pēc neizdibināmā Dieva svētā lēmuma. Uz tādu atzinumu mūs visvairāk skubina J. Derības grēka izpratne, kur grēka darbs izriet no personālās apziņas. Vaina ir kādas personas vaina. Luk. 12,37 sek. mūs skubina būt nomodā, modrīgiem, Mt. 25, 42 ieteic vienmēr atrasties aktīvā mīlestībā, nodoties labam darbam (Rom. 2, 7). Personālais grēka raksturs izteikts 2. Kor. 5, 10, kur redzams, ka katram savas vainas dēļ jācieš savs sods.

Galā drīkstam teikt, ka grēks ceļas pēc Dieva svētā lēmuma brīvās personas apziņas dziļumos.

II. Grēka būtiskās iezīmes.

1. Grēks attiecību sfairā.

Cilvēka apziņa, apziņas attiecības. Cilvēks stāv attiecībās ar saviem līdzgaitniekiem, ar pasauli, visumu un ar Dievu. Šīs attiecības var būt pareizas vai greizas, labas vai ļaunas. Šo vērtējumu izteic cilvēka apziņa. Tā ir apziņas attiecību sfaira, plāksne.

Ja cilvēka attiecības ar svēto Dievu ar svētumu sagrozījušās, sagrozītas, tad reliģiozais cilvēks runā par grēku. Morāliskajam cilvēkam labā pretstats ir ļaunums, reliģiozajam svētuma pretstats ir grēks.

Sagrozītās attiecības ir tur, kur svētums. Dievs nav cilvēka apziņas dzīves centrā, kur nav pašāvēības svētumam, Dievam, kur nav svētbijības, nav dievbijības. Centrā ievirzīts kas cits, piem., paša cilvēka „es“, pašmīle, dabas mīle, vai kāda vispārīga mīle, kāre, kas nav piesātināma (concupiscentia) u. t. t.

2. Grēka apzīmējumi.

Sagrozītājs ir, kā augstāk manījām, cilvēks, kam svētais Dievs devis apziņu, pašnoteikšanās brīvību, vaļu. Tāda sagrozīšana notiek un notikusi visās tautās, kā to rāda reliģiju vēsture. Ar to mums tiesība saukt grēku par genereli, vispārīgu cilvēces grēku.

Ja sāk kustēties, darboties īpatnis, indivīds, tad zināms, sagrozas indivīda attiecības ar Dievu un mēs drikstam runāt par individuālu grēku. Ja apzinās sagrozīto stāvokli, sāk objektivizēt, konkretizēt, darināt, teiksim darbos, tad grēks top aktuāls, darīts grēks. Nu mums ir zināma skaidriba dažos grēka apzīmējumos. Grēks ir generels visā cilvēcē, bet tas katrā individā ir subjektīvs, individuāls, konceptuāls (apziņā esošs) un aktuāls, darītais grēks.

Bet jāprasa vai grēks ir pārindividuāls, objektīvs vai tas ir reāls, vai cilvēkā tas mīt habituāli, essentiāli (būtiski), kā to sauc liela daļa reliģijas filozofu un teologu. Šinī jautājumā stipri dalītas domas. Mēs varam pielaist šos grēka apzīmējumus, izteicējus, predikātus, ja tos saprotam tikai kā attiecību izteicējus, apzinātus, domātus un darinātus.

Mūsu attiecības, lai gan subjektīvā apziņā tveramas, nav tikai subjektīvas, tās ir arī objektīvas, nav tikai individuālas, tās ir arī pārindividuālas (sociālas, kosmiskas) nav tikai apziņā iedomātas (tīri ideālas) tās ir esošas (reālas). Mēs augšā runājam par $2 \times 2 = 4$. Tas ir subjektīvs apziņas tvērums, bet tas ir, bija un būs pirms un pēc mums. Tas nav substanciāls (esoša lieta), bet tas ir ideāli esošs, tā tad reāls, kaut arī ideāli reāls.

Tādas ir arī mūsu morāles attiecības. Labais ir subjektīvs-objektīvs; individuāls-pārindividuāls, ideāls-reāls. Tādas ir sociālās, politiskās attiecības, tādi ir mūsu loģikas un matemātikas jēdzieni, priekšstati, likumi. Tādēļ to varam pielaist arī reliģijas laukā, bet tikai tādā tvērumā.

Tāpat jāspriež par habituālo un essentiālo grēku. Grēks mums ir būtisks tik daudz un tādēļ, ka cilvēkam kā tādām ir brīvība, sagrozīt attiecības savā apziņā, ir savos darījumos. Tāds cilvēks kā cilvēks.

Kādēļ tas ir tāds? Var lūkot skaidrot ar polaritātes atzinumu visā cilvēka būtībā, bet tomēr tas paliks neizskaidrots.
(Turpmāk beigas)

Māc. A. Veinbergs

Brāļu draudze latviešu daiļliterātūrā.

(Turpinājums)

Hernhūtisma būtība un dzīve literātūras radīto tēlu atspoguļojumā. Indīvids.

III.

A. Pozitīvie tēli: a) Apsīšu Jēkaba saiešanu tēvi (Uz saiešanu), b) „Mērnīeku laiku“ Ilze, c) Oļiņš, d) Apsīšu Jēk. „Svešos ļaudīs“ Grīvju dzimta, e) citi Apsīšu Jēkaba stāstu varoņi, f) Poruka varoņi, Vītolu Maija stāstā „Svētceļojums uz Linteni“, g) drāmas „Hernhūtieši“ varoņi, h) Sudrabu Edžus „Atmiņās“ vectēvs, i) Vecozola romāna „Lai nāk Tava valstība“ Krišjānis Tūters, j) Mērnīeku laiku Annuža un Liena.

B. Tēli, kas attālinājušies no hernhūtiskās dievbijības ideāla: a) iepriekš apskatītie tēli, b) „Mērn. laiku“ saiešanu tēvi, c) Sudrabu Edžus „Atmiņu“ Biernis, d) „Mērn. laiku“ Oļiņiete, e) citi tēli. Slēdzieni.

A. Kā pāreja no dzīves īstenības uz fantazijas produktu iztirzū labi noder Apsīša „Uz saiešanu“ sacītāju-brāļu zīmējums (Kop. r. III, 61. lpp.).

a) „Ja apskatu viņu vaigā, tad redzu tur savādu nopietnību. Dvēseles dzīve krājusies uz iekšieni, it kā vienodamās un tīdamās ap vienu pašu negrozāmu vidus punktu. Tas atspīd ar' sejā. Acis skatās no iekšienes uz ārieni kā uz kautko svešu, pārejošu, nepastāvīgu. „Vienas lietas vajaga“, to redzi visā runā, soļos, gaitā, visā izturēšanās. Bet nav jādōmā, ka ārienes dzīvi viņi tādēļ būtu aizmirsuši. Nekam māja un mājas dzīve nebij labāk apkopta, kā viņiem. Ar retiēm izņēmumiem viņi arvien bija arī tie turīgākie.

Bet ka viņiem iekšienē slēpjas kaut kas vairāk kā citiem, tas parādījās viņu saiešanā, kā arī gadījumos, kur viņiem nācās savu iekšieni rādīt citiem, kā par piemēru bērēs, izvadot aizgājušos uz kapsētu. Tur, ja aizgājējs bija kāds no viņu pulciņa, runāja izvadot nevien viens, bet vairāk brāļu. Nevienam netrūka ko teikt. Dažs labs dedzīgos vārdos pie zārka prata liecināt no tās cerības un tā prieka, kas kristīgam cilvēkam gai-

dāma viņpus kapa. Tur parādījās bagātība, kas ikvienam vis nav, vai arī kuņas citi tā nemācēja vai negribēja lietot. Bet līdz ar šo sevišķo, kas viņiem piemita, ar ko viņi arī bija kā pulciņš par sevi, viņi arī atšķīrās un nošķīrās no citiem.“

Vai nav skaidrs un skaists šis brāļu-sacītāju zīmējums? Tās ir skaidras un skaistas sejas vadošo brāļu draudzes darbinieku mazpulciņā. Bet Apsīšu Jēkabs redz arī citas sejas brāļu draudzē. Tie ir „kas svētdien pildīja baznīcu, dažreiz arī saiešanu, bet nesmādēja ieiet arī krogā, kā tas lauku dzīvē parasts.“ Ir vēl trešie — dzērāji un palaidņi. Tiem svešs hernhūtisma ideāls.

Pēc šīs schēmas — no labākā un pilnīgākā aizvien tālāk aizejot un raksturojamo personu apzīmējošiem epitetiem pieņemot arvien negatīvāku nokrāsu, celsim arī mēs gaismā atsevišķus hernhūtisma tipus. Citāts no Apsīšu Jēkaba pāriet jau beigās uz brāļu draudzi kā kolektīvu tēlojumu. Mēs pagaidām pēc iespējas centīsimies izcelt individu.

b) Mērnieku laiku Ilze ir cilvēks, kas krāšņi zied, izsakoties viņas dēla Kaspara vārdiem, un bagāti dod augļus. „Tādi cilvēki nekad nelīdīs otra sirdī neticības meklēt un tad gandrīz ar prieku to izpaust, viņiem pietiek darba pārpārim, būt nomodā par savām sirdīm. Tomēr ikkatru vājumu, ko viņi pie sava tuvāka redz, rauga ar mīlestību un līdzcietību dziedēt.“ „Jo smagāk viņu kāds dzīves krusts spieda, jo augstākā slavā un godā viņas uzticīgā sirds cēla savu Dievu.“ „Tik maz viņiem (Gaitiņiem) uzaudzis nekad nevarēja būt, ka Ilzei nepietiktu, ko Dievam no sirds dibena pateikt un viņu slavēt.“ („Mērn. laiki“ 5. izd. 59. u. c. lpp.).

Bez grēku melnuma, tīru sirdi Ilze grib iet „no šīs iznīcības uz mūžīgu godību.“

Šķiet, tādām taču jābūt katram kristīgam, ja tas grib būt ne kristietis vien, bet kristīgais. Bet: vai hernhūtisms gribēja kāda cita ideāla bez kristīgā? Ārēja rakstura pazīmes tikai drīkst rādīt viņa īpatnību. Citādi nemaz nevar runāt par kādu īpašu hernhūtisma ideālu.

Ilzes hernhūtismu apliecina dziesmas, ko viņa skaita miršanas gultā. Tās nākušas no brāļu draudzes autoriem un grāmatām un liecina par Pestītāju kā vadoni dzīvē un nāvē.

Ilzes priekšstatu pasauli raksturo viņas sapņa stāstījums:

„Apžēlotie krita uz vaigu un sauca: „Gods, slava un teikšana tam asiņu jēram mūžīgi mūžam, alelujā! Tad atspīdēja debesis vēl skaistākā sārtā jaukumā, nāca eņģeļu pulks ar palmu zariem un baltām drēbēm, tērpa apžēlotos tanīs, deva palmu zarus rokās un aizvadīja skūpstīdami un gavilēdami uz kāzu godību. Arī es iedrošinājos ar saviem grēkiem, lai arī cik sarkani viņi nebūtu, vilkties pie tā lielā apžēlotāja kājām tai stiprā ticībā, ka manis vien viņš atpakaļ nestums. Un patiesi, viņa mīlestības pilnās acis jau uz mani lūkojās, un viņa caururbtās, dārgās rokas sniedzās jau man pretī, kad uzmodos.“ („Mērn. laiki“ 76. lpp.)

Lai gan jaunībā Vidzemes jūrmalas apgabalā Ilze neesot saiešanās gājusi, tak kā pieaudzis cilvēks tās iemīļojusi, tā ka tās kļuvušas viņai „par visa prieka, spēka un miera avotiem.“

c) Otrs plašāk raksturotais saiešanu cilvēks „Mērn. laikos“ ir Oļiņš. Viņš „šaurā ceļa minējs“, saiešanā priekšdziedātājs. Vairāk par viņu būtu ko runāt kā par zināmu cilvēka tipu. Tas nespēj cīnīties pret ļaunu ārpus sevis, pats nebūdamis ļauns. Personīgās ciešanas viņš panes mierīgi kā pārbaudījumu (ugunsgrēka gadījumā), bet attiecībās ar citiem ir kluss un neizved savu gribu. Taisni šī cilvēka liktens ir — būt valdonīgās Oļiņietes vīram un apakšniekam. —

d) Apsīšu Jēkaba Dumbrāju saimnieks Ansis Grīvis („Svešos laudīs“) varētu iezīmēt jaunu niansi hernhūtješu tipu galerijā, tomēr autors to neizved galā. Gāršas iebūvieši aicina Grīvi līķu izvadīšanās vai kristībās, zinādami, ka „viņam Dieva vārds nav sveša lieta“. Čakls darbā, viņš čakls arī Dieva piesaukšanā rīta un vakara lūgšanās. Nopietnība valda viņa mājā pie galda aiz godbijības pret Dieva dāvanu (Kop. raksti I, 310. u. c. lpp.). Aizkustinoša ir viņa palāvība uz Dievu dziļi traģiskā viņa vienīgās kroplās meitīņas miršanas brīdī ar Emaus mācekļu lūgšanu: „Kungs, paliec pie mums!“ Nemaz necenšoties pēc iespaida, viņš ar savu palāvību uz Dievu kā vienīgo visu likteņu vadītāju un noteicēju, iespaido pat citas sirdis. Par Tumsi iesauktais savādnieks, kas traģiskajā brīdī ir klāt, pārdzīvo reliģisku atdzimšanu, atzīstot savu noziegumu — mēža dedzināšanu, kādēļ kāds cits nevainīgs notiesāts un nosūtīts uz Sibīriju.

Ar zināmiem ierobežojumiem pašu Ansi Grīvi varētu uzskatīt par atgriezušos grēcinieku. Neskatoties uz hernhūtisko, tikumiski rigorozo mājas audzināšanu, viņa svešniecības gaitu sākums stāv sakarā ar viņa meitiņas dzimšanu ārlaulībā. Tam savi attaisnojoši iemesli — tēva asā un nepiekāpīgā nostāšanās pret precībām ar „tā vārda“ zaimotāja meitu. Tas notušē kādus dziļākus sirdsapziņas pārmetumus. Tā iznāk, ka arī šis tēls neatspoguļo hernhūtismā sastopamo grēcinieka atgriešanos un atdzimušu cilvēku (sal. prof. L. Ādamoviča Dzimt. Bazn. vēst. 82.—83. lpp. Šķesteru Pētera liecinājums). Hernhūtisma ideāls viņā saplūst ar kristietības ideālu tādā mērā, ka grūti pat uzrādīt tam ko no īpatnējā brāļu draudzes gara.

Atmiņās Ansis Grīvis kavējas tēva mājā. Tēva tēls uz zīmēts noteikti hernhūtiskā garā. Viņš — pirmais brāļu draudzes vadīšanā un kopšanā uz viņa zemes celtajā saiešanā. „Kristus vārds lai mīt bagātīgi jūsu starpā!“ šie vārdi karājās tāpelītē pār Grīvgaļu saimnieka istabas durvīm. Viņi nebija piekārti tur uzskatīšanas dēļ, nebija arī piekārti tādēļ, lai ar to izrādītu ārīgu dievbijību, bet viņi karājās tur, kā šīs mājas sejs, pie kā lai katrs to varētu pazīt, viņi karājās tur kā šīs mājas iekšējās dzīves, viņas centienu un nolūku uzzīmētāji, viņi beidzot uzspieda šai mājai savu īpašu raksturu.“ Katru darbu un ceļu sāk un beidz ar Dieva vārdu.

Bet, — un te pienāk kas jauns, — viņa acis mūžam vērstas uz pilsētu kalngalā, un „pārlicināts par sava dzīves mērķa nopietnību, svarīgumu un nemaldību, viņš necieta, ja kāds viņa acis gribēja novērst no šī mērķa. Viņam būtu patīcis katru cilvēku ņemt sev par ceļa biedri savā ceļā, bet ja kāds viņa ceļus apsmēja vai nicināja, to viņš izslēdza no savas satikšanās un draudzības un nobeidza uz pēdām runu vai darīšanu ar tādu cilvēku.“ Kalpu atlaiž, ja tas nicina „to vārdu“, tāpat ja tas cilā „armonikas vai pijoles“, vai dzied „blēņu dziesmas“ (318. u. c. lpp.).

Vai te neizspīd cauri hernhūtiskās dievbijības vājā puse: atšķiršanās no „pasaules bērniem“, izredzētības apziņa un garīgā augstprātība vēlamās pazemības vietā? Vainagu tam uzliek dēla izdzīšana no mājas, kas „apkrauj tēvu ar tādu kaunu“.

Kristus vārds lai mīt bagātīgi jūsu starpā!

Dibināti jautā autors: „Bet vai līdz ar to Grīvgaļos mita arī Kristus mīlestība?“ Vārdi ar dzīvi nav saskaņā. Ja tā, tad tā iekšēja nespēka zīme. kas tik labi raksturo caurmēra hernhūtieti apspriežamajā laikmetā.

Dzīvā sirdsapziņas balss, kas sāk runāt vientulībā mājā pavadītos gados, gan mīkstina Grīvgaļu tēva stingribu. Kad dēls atgriežas kā cietējs, kas atzīst savu vainu, bet ir viscaur izturēts kristīgs raksturs, tad savu vainu atzīst arī tēvs, un nāk piedošana un izlīdzināšanās īsti kristīgā un hernhūtiskā garā. Tā pacel abus šos saiešanas locekļu tēlus tuvu hernhūtiskās dievbijības ideālam.

e) Blakus minot arī citi Apsīšu Jēkaba varoņi varētu būt hernhūtiskās dievbijības paraugi, piem. Made „Pie pagasta tiesas“, tad Andra tēvs „Bagātos rados“. Pēdējo zvani pavada ar svinīgo vēstījumu: „Mīlējiet, mīlējiet! Esiet brāji!“ —

f) Poruka darbos jau diezgan grūti sameklēt cilvēkus ar noteikti iezīmīgiem hernhūtieša vaibstiem. Tāds varētu būt drīzāk „Sirdsšķīsto ļaužu“ Salkšņu tēvs nekā visi citi. Bet nekur autors nav apzīmējis Salkšņu tēvu par hernhūtieti.

Īpatnēji vilcieni paspīd „Svētceļojumā uz Linteni Vitolu Maijā, meitu pulciņa (ne kārtas) vadonē, kurai tētiņš uzdevis pulcināt meitas, mācīt dziesmas, pūst fleitas. Maija meklē savu laimi „ticībā, gara daiļumā, dziesmās un patiesībā“ un nevar mīlēt rupjo darba rūķi Sīmani. Viņa prot visus meldījumus un runā tik par to, cik labs esot Pestītājs, ka to vajagot mīlēt, tikai to...

g) „Hernhūtiešos“ Maijai piebiedrojas trauslā, naivā Anna, kas sevi tur par lielu grēcinieci, kad tā noplūc ziedus vasaras rītā. Bet pat vecā Kačiņa saka: „Kāda viņai zelta sirds! Bārenīšus mieloja, palīdzēja vecīšiem piecerties, pie-nesa maizes gabaliņu“ (3. cēl. II sk.). Viņas klusā mīlestība uz brāļu draudzes tētiņa dēlu — Jozefu Freitagu, teoloģijas kandidātu, šķiet viņai arī grēcīga. Pats šis kandidāts, nokavējies Aleksandras mīlētājs, vēlāk brāļu draudzes misionārs, maz iezīmīgs, tāpat viņa tēvs. Varbūt vienīgi vecais Liepa parādās kā hernhūtietis savās pēdējās runās miršanas gultā. Viņa vēlēšanās, lai saiešanu uzceļ par jaunu, lai nenocērt birzi, „cir-

kuli". Lai cilvēku vidū valda mīlestība, taisnība, dievabijāšana. (Poruka k. r. VIII, 24. lpp.). Par visām lietām „Neaizmirstiet To, kurš priekš mums cietis.“ Uz Anniņu viņš saka: „Tev jācieš. Visi nāk pasaulē, lai milētu un ciestu“ (26. un 27. lpp.). Te pastrīpota Kristus nozīme un ciešanu motīvs. —

h) Sudrabu Edžus „Atmiņās“ vectēvs, kurš jaunībā drauga sūtīts uzrunāt viņa iecerēto, bet paņēmis to sev, tagad saiešanas kopējs, vājš runātājs, bet „viņš zobus rāva tiem (brāļiem un citiem, kas to lielā skaitā apmeklē), viņš viņiem vainas sēja. Un deva izdzerties dažnedažādu zāļu, Bij visiem vajadzīgs un izslavēts jo tālu,“ — vairāk arī par sevi neliek mums runāt.

i) Vecozola Krišjāņa Tūtera, Vecrodiņu saimnieka, tēls autora stipri izcelts, gandrīz ideālizēts. Jau āriene („Lai nāk Tava valstība“, rom. 7. lpp.). Valdinošas acis, kas spulgo siltā mirdzumā, enerģiskā sejas izteiksme, stingrā piere. Tomēr labsirdība un cieņa visā stāvā. Viņš Dieva un Jēzus notēlus atzīst par elku kalpību. Toties mājas svētība sidrabotā rakstā vēsta pie viņa istabas sienas: „Lai nāk Tava valstība.“ Ik svētdienas rītu septiņos viņa mājā sanāk ļaudis pat no apkārtnes uz dievvārdiem. Bībele un vectēva atstātie rokraksti ir viņa ceļa vadītāji. Viņš netic māņiem un burvībām. Vecrodiņu iepriekšējā rentnieka pesteļu vietās viņš notur dievvārdus, it kā aizdzīdams ļaunos garus. Droši viņš nocērt elku birzi, uzplēšot zemi ziemas rudzu sējai. Attiecībās pret cilvēkiem Vecrodiņš prot izturēties ar apbrīnojamu taktu, rādot cieņu, kur tā vajadzīga. Laipnību un mīlestību atkal istā brīdī. Dabīgi viņš izvirzās par vadoni. Pie viņa nāk grēciniece, barona Valdhauzena mīļākā Alvīne viņam sūdz savas sāpes. „Jo tu esi vienīgais cilvēks, pie kuŗa drīkstu nākt... Man cita nav, visā pasaulē nav... Ne tēva, ne mātes. Visi viņi sviedīs ar akmeņiem uz mani. Tu to nedarīsi. Es zinu. Tu nē... Tu mani sapratīsi. Tu esi svēts. No Dieva izvēlēts. Tu esi lielāks, vairāk nekā mācītājs. Tu esi vairāk kā tēvs un māte. Tu esi... esi... kā — kā pats — Kristus!“ (21. lpp.).

Alvīnei šķiet, ka Tūters jau visu lasa viņas acīs. Tādēļ neslēps viņa nekā. Skaisti prot šis daudz pieredzējušais cilvēks mierināt. „Viņam pieder tā sodīšana. Bet Viņš nav dusmības Dievs, nav sodības Dievs, viņš ir pati mīlestība. Un

mīlestība nesoda.“ „Dievs jau tev piedēvis, Dievs tevi apzēlojis. Tavi grēki piedoti, tu esi atsvabināta, jo tu nu esi māte.“ Tikai gan kā izsmiekls skan tālākais mierinājums: „Tev būs dēls, mazs baronēls, tu to šūposi... Tu izaudzēsi lielu vīru.“ Te autoram aprūcis īstas sava paša radīta tēla izpratnes.

Ļoti drošs ir Tūters savas domātās taisnības un patiesības aizstāvēšanā. Tas izpaužas attiecībās ar baronu un mācītāju. Ne varai padoties, bet taisnībai. Neko nedarīt pret sirdsapziņu. Tas paceļ Tūteru par sociālu cīnītāju jaunāko laiku nozīmē, kas tomēr tāds nav apzināti, bet tikai sekojot savas sirdsapziņas diktētai taisnības izjūtai. „Tādus ļaudis, kā Birznieks, mēs viegli paciešam. Viņi teic un raud, lūdz un dzied, un lieta darīta. Bet tu nes ģifti tautā. Kvēlošu uguni...“ saka mācītājs Johanness Kūlmans. Bet Tūters apzinās savu Dieva doto pienākumu: „Cilvēka misija stāv ārpus viņas grietas. Viņš seko savai dziļākai dziņai, ko tam devis debesu tēvs. Mans lielais brālis, viņa dēls, arī sekoja tai, līdz pat Golgotai. Tas ir tāpat kā ugunij jādeg...“

Vai skaitīt Tūteru pie tiem, kas tuvu stāv hernhūtiskās dievbijības ideālam? Dažā ziņā jā. Bet īpatnēju viņu dara sociālais elements viņa būtībā un darbā. Varbūt drīzāk viņa biedrs un draugs Birznieks, kurā var izmanīt vienīgi reliģisko interesi, stādāms priekšā? Tomēr raudāšana vien vēl nedod nekādas priekšrocības. Katrā ziņā Tūters ir jauna, ļoti interesanta figūra hernhūtiešu tēlu galerijā. Kā viss, kas sakarā ar Tūteru, tā īpatnējs arī viņa Kristus personas uztvērumš. Tas nav tikai meta objekts, bet „draugs“ un „loceklis“, mums līdzīgs. Bieži autors nostāda to humanitāri-sociālā, ne tik daudz reliģiskā plāksnē. Kristus tēls nes latviskojuma iezīmes. Tas atbilst dzīvei, atgādina brāļu draudzes grozīto dziesmu, jau kustības sākumā kas dziedāta Valmierā: „Nāc, tu latvju Pestītājs!“ Tomēr „draugs“ un „brālis“ vien Kristus latviešu zemniekam nav bijis. Tas par svētu, labu. Viņš ir „Pestītājs“ un „Kungs“, pats Dievs, trīsvienības loceklis, bet reizē arī cilvēks. Vispār hernhūtisms šai jautājumā izšķiras no citām ticības šķirām tikai ar to, ka piešķir Kristum lielāku uzmanību trīsvienībā. Tas stāv vistuvāk cietējam grēcīgam cilvēkam.

Pie šī jautājuma vēl atgriezīsimies.

j) Vēl pie pozitīviem hernhūtiešu tēliem daiļliterātūras

darbos var skaitīt Annužu un Lienu „Mērn. laikos“. Tāpat kā par Ilzi un visiem citiem raksturotiem tēliem nekur pavisam nav teikts, ka tās ar lozi būtu uzņemtas brāļu draudzē. Arī ne citādi. Bet Annuža, iedama Lienas zārkam pakal, sarunā ar Teni mums pastāsta, ka tās abas ar Lienu kādreiz apmeklējušas brāļu draudzes misionēs svētkus („Mērn. laiki“ 383. lpp.). Raksturot arī šīs divas personas nav nepieciešami. Annužai daudz kopīga ar Ilzi. Liena brīva, droša, patstāvīga, atklāta un taisna, čakla darbā un iznesīga valodā, rāda, ka būtu aplami turēt par istu hernhūtieti tikai to, kas raud un nopūšas par pasaules postu, bet ka tāds var būt arī dzīvē priecīgs cilvēks.

B. Runājot par laikmetu, uz kuŗu attiecas

a) literātūras darbi par brāļu draudzi, atzīmējam dēģenerācijas pazīmēs šai organismā. Līdz šim apskatītiem cilvēkiem maz var pārnest. Bet vai arī jau tanīs nepaspīd iekšējs nespēks? Anniņa „Hernhūtēšos“ pēc slimnīcas laika atzīst, ka ļoti

b) labi var iztikt bez saiešanas. Varbūt taisni kompromiss ar „pasauli“ tikpat bīstams, cik tā pretstats — svētulīgā nošķiršanās no „pasaules“. „Mērnīeku laiku“ Ilzes bērēs šādi kompromisa cilvēki ir saiešanu tēvi, kas neaiziet tālīn pēc līķa izvadišanas, bet „izmētāja (bēru mielastā) dažus dievbijīgus jeb svētus smieklus un atļāva savām lūpām pasmaidīt, kas bija jāatzīst citiem viesiem par lielu godu un žēlastību... Daži bērui viesi, to redzēdami un dzirdēdami, runāja priecādamies par tādu saiešanas tēvu pazemību, ka tie neizturoties nemaz labāki un svētāki par citiem, bet dzīvojot tāpat ar visiem līdz, jo Dieva vārdi arī sakot: „Bēdājaties ar bēdīgiem, priecājaties ar priecīgiem“... bet tagad dzīvojot raugi, cik mīlīgi ar visiem kopā bez nekādas lepnības, iedzerot savu glāzīti kā visi citi. Agrāk nedrīkstējīs godībās ne pasmieties, bet visiem vajadzējīs tik dievvārdu vien dziedāt vai klausīties, kad kāds no viņiem lasījis, bet nu tērzējot paši pa vidu līdz.“

c) Tās pašas iziruma pazīmes nes Sudraba Edžus „Atmiņās“ tiesas vīrs un saimnieks Biernis, kas „lasa bībeli, skaita pantu pakal pantam. Prot visiem pielīsties, prot visiem vaigus glāstīt un svētdien sludināt kā debess eņģels jauki,“ bet „uz ko tam domas ir? — Uz pasaulīgu mantu!“ Viņš ar glaimiem un

viltu izdabūjis no muižas īpašnieka rīkojumu par māju robežu grozīšanu, tā ka viņa rīcībā pārnāk otra sacītāja labākie tīrumi. Viņš, kad vectēvs nav klāt, papļāpā un smeļ pat saiešanā, ir brīvprātnieks, kas lieto pat degvīnu, lai gan slepeni (Poēmas, 39. un 40. lpp.). Jāņu naktī viņa mājās skan dziesmas un prieks.

d) Tad „Mērnīeku laikos“ Oļņiete — visu ļaunumu ko-pojums. Oļņš pats, kuŗš „tik dievbijīgā valodā iedrošinās pa-jokoties“ („Mērn. l.“ 22. lpp.), ir ēna pret viņu. Smagu sirdi viņš saņem Gaitiņu Irbēnus. Bet lūk Oļņietes dialektika:

„Vai gan tu visu mūžu gribi izdzīvot kā koks bez neviena grēciņa? Kam tad tev vajag to lielo lūgšanu un raudāšanu? Kam tad vajadzēja Pestītājam ciest un mirt? Ak skaudīgs! Tad es nepaceltos ne augšā. Kuŗa svētdiena ir pagājusi, kad neesam turējuši Dieva vārdu mājā un klausījušies baznīcā, vai arī kur tu nebūtu viņu sludinājis citā vietā? Dažu svētdienas vakaru acis gandrīz sūrkst no raudāšanas, īpaši kad ir bijuši jā-dzird vairāk bēru dievvārdi. Es nezinu cik dziesmas vien ne-tiek pa nedēļu izdziedātas? Man tā Dieva mīlēšana tīri vai iedzimta: — lai iemu kurp iedama, lai daru ko darīdama, bet Dieva vārdu man vajag mutē. Ziņģes es neesmu par cik gadu ņēmusi mutē, kamēr, varbūt, tai jaunības trakumā, kad Pestī-tāju vēl nepazinu. Kad nu vienādi ir tā Dieva labā dzīvots, un viņa prāts vien darīts, vai tad gan viņš var tūliņ apskaisties, ja kādreiz neizdarām gluži tā vien kā viņš grib? Ko tad līdz tāda svētības un žēlastības krāšana, ja pats krājējs nedrīkst no viņas ne pilītes baudīt jeb ar viņu savus parādus nolīdzināt?“ Ja nepietiek ar šo Dievam patīkamo darbu nopelnu vien, tad taču var biežāki iet pie dievgalda, jo „cik gan tur tās izmak-sas?“ („Mērn. l.“ 208., 209. lpp.). Ļoti praktiski izkalkulētas visas iespējas Dievam pretī pēc do ut des principa! Tāds va-rētu būt laba katoļa uzskats, bet hernhūietis tāds cilvēks nav. Un tomēr: atsaukšanās uz Dieva vārdu, aiz viņa tik viegli paslējot darbus, kuŗus nekāda morāle neattaisno; uzskats, ka tev ir nopelni Dieva priekšā un tādēļ Dievs ir spiests „aizmiegt aci“ pret tevi vai pat tevi apbalvot, vienkārši, — dziļa plaīsa starp vārdiem un darbiem, — tie taču laikam būs hernhūtisma dēģenerācijas dziļākie iekšējie iemesli, kuŗus rāda mums literā-tūra skaidrāk nekā vēstures zinātne, pēdējai vairāk svaru lie-

kot uz ārējo notikumu norisu. Saiešanu tēvus brāļi Kaudzītes nosauc par starpniekiem starp Dievu un cilvēkiem, un lūk, kāda Oļņietei noteikšana pie Dieva: „Ar Dievu, ar Dievu! mēs tevis neesam nekad pie Dieva apsūdzējuši un nesūdzēsīm arī, nedz šai, nedz viņā pasaulē (cik augstsirdīgi!), tāpēc mūsu dēļ dzīvo droši un eji kurb gribi; bet ja Dievs tevi piemeklē, tad to viņš dara pats no sevis, tavu pašu grēku dēļ, un tad mūsu vainas nesaki.“ (Atvadišanās no Teņa Gaitiņa, kuŗu pati izēdusi no mājām.) Vai tā nav sevis atzišana par labāku, nošķiršanās no „pasaules“, paštaisnība kā farizējiem, kuŗus pats Kristus tik asi apkaŗoja? Ar šo kaiti lielā mērā slimojusi

e) arī brāļu draudze. Uz to norāda Apsīšu Jēkabs tēlojumā „Uz saiešanu“, to redzējis mazais Poruku Jānis, aiziedams vectēvam līdzī uz saiešanu un redzēdams tur Akotu, kuŗš stāv pie durvīm un mirkšķina asarainās acis, kad skaita lūgšanu: piedod mums mūsu parādus. „Es nezīnu, kāpēc šis cilvēks mirkšķina acis? Tas tak ir īsts zvērs, kuŗš nepiedod nevienam ne mazākā pārkāpuma!..“

Tāda pati ir mums pazīstamā Oļņiete, šī „lielmane“, kuŗa vēl kapsētā, bēŗu stundā musina ļaudis pret nelaimīgo mirušo Lienu un iedegas svētās dūsmās pret mācītāju, kuŗš iedrošinas „netikli“ aizstāvēt.

Tā, lūk, izprot cilvēki pieķeršanos un paļāvību visā dzīvē uz Jēzu Kristu un Dievu Tēvu, tā samaina sirsnību ar cietsirdību, vienkāršību un pazemību ar augstprātību, pašaieliedzību ar paštaisnību un pašlabuma meklēšanu — un nopietno skatu uz dzīvi un dzīves mērķi kariķē līdz nepazīšanai, pārvēršot liekulībā.

(Beigas sekos)

SKOLA UN PAIDAGOĢIJA

Cand. hist. Ādolfs Klepers

Generālsuperintendents Kārlis Gottlobs Zonntāgs kā izglītības darbinieks.

(Turpinājums)

Vēl ir kāds iebildums attiecībā uz draudzes skolu iekšējo organizāciju. Šīm skolām jādarbojas cauru ziemu un vēl vasaru ik svētdienas. Zonntāgs atrod, ka svētdienās darbs nav izvedams sekmīgi. Vasaras svētdienās mācītājs līdz ar skolotāju cauru dienu ir aizņemti baznīcas darbā un viņiem nav laika strādāt arī skolā. Bērni, piekusuši no tālā ceļa, nevarēs sekot uzmanīgi mācībām. Labāki būtu nodarbināt tos nedaudzos skolniekus draudzes skolā cauru gadu, jo viņu darbus mājas saimniecībā var izpildīt citi, vai arī zemnieku tiesa gādās par skolnieku aizvietošanu mājās ar citu darba spēku. Vecākiem nevajaga dot tiesību savus bērnus ņemt no skolas ārā tad, kad viņi to grib, jo vecāki paši vēl nesaprot mācības vērtību un aizvien domā, ka viņu bērni jau ļoti daudz zina. Pēdējais attiecināms arī uz zemākām skolām.

Jaunā skolu plānā stāv, ka mācītājam piekrit ne tikai skolu pārraudzība, bet viņam draudzes skolās arī jāpasniedz 4 stundas nedēļā. Virskonsistorija, tāpat kā katrs mācītājs to tura zem savas cieņas, ja pret viņu gribu tiem tiek uzkrautas jaunas nastas. Tomēr par to nevarētu žēloties, jo caur to mācītāja darbības lauks tiek paplašināts kopēja labuma dēļ. Tomēr ir jāceļ pamatoti iebildumi. Ziemā, kad skolās notiek kārtīgs darbs, mācītāji nevar solīties, ka varēs pasniegt viņiem piešķirtās stundas. Skolas nami dažās draudzēs atrodas tālu no mācītāju muižām; sliktie ceļi, pastāvīgā nevaļa (slimnieku apmeklēšana un komunicēšana, mājas bērnu pārklaušināšana, pie 10—15.000 liela draudzes locekļu skaita), draudžu platība līdz 10 jūdžēm. Kā te lai mācītājs noteic, ka būs precīzi stundās. Pilsētās mācītāji arī ir apriņķa skolu inspektori, kuriem ik svētdienas jātur dievkalpošanas divās valodās. Lai

saprastu lauku mācītāja darba vairumu, der palasīt Hupela rakstu šai jautājumā — Nordische Miscellaneen 24—25, 1815. g.

Daudzi mācītāji, kas pazīstami kā ļoti dedzīgi jaunatnes izglītības veicinātāji, ir pret šo rīkojumu laika trūkuma dēļ un arī dēļ tām jaunām personālatiecībām, kas ar šo darbu radīsies.

Ja atrod par pieņemamām augšējās domas par enciklopēdijas ietveršanu reliģijas un ētikas mācībā, tad var jau arī reliģijas un ētikas mācīšanu atstāt skolotājiem, protams, zem mācītāju pārraudzības. Ja tiešām mācītājam nāktos pēc tagadējā plāna arī stundas pasniegt, tad tas var notikt tikai tajā gadījumā, ja mācītājam ir atļauts aizvien iepriekš noteikt, kādās dienās un stundās nākošā nedēļā viņš spēs ierasties uz stundām. Tā tad nav iespējams apzīmēt skolā noteiktu stundu plānu. Mācītājam pat veselas nedēļas (konfirmācijas mācības un māju apmeklēšanas — Hausbesuchung — laikā) būs jāatsakās no šī darba. Mācītājam lai tādēļ ir atļauts pašam vest sarakstu par pasniegtām stundām, no kā būtu redzams, ka viņš galu galā ir izpēmis noteikto kursu.

Lokālā skolu pārraudzībā gan mācītājam būtu iespējams ņemt dalību. Provinciālā turpretim piekrīt apriņķa un gubernas skolu priekšniekiem. Kā tie paspēs visas (Vidzemē 177) skolas 3 reiz gadā (!) apmeklēt un revidēt, šķiet pavisam neiespējama lieta, jo viņiem taču ir jāvada savas tieši viņiem uzticētās apriņķa skolas un gubernas ģimnazijas. Tādēļ nav pārspilējums, ja Zonntāgs valdības projektu Baltijas draudzes skolu lietās atzīst par „gänzlich falsch, weil unmöglich“. — Tāpat ārkārtīga darba nasta gulstas uz universitāti: visu 4 provinču (Kurzemes, Vidzemes, Igaunijas, kādu laiku arī Somijas) skolu pārvaldīšana, visu (!) skolotāju iecelšana un apstiprināšana! Sarakstīšanās skolu lietās notiek pakāpeniski caur apriņķa, gubernas skolu pārvaldēm līdz universitātes skolu komisijai un tādā pat gājienā atpakaļ. Arī mācības plānu un mācības grāmatu caurskatīšana un atļaušana piekrīt šai universitātes komisijai. Vai tās locekļi (6 profesori) visi prātīs vietējās valodas? Te radīsies neparedzamas kolizijas. Pēc plāna visa zemākā mācība joprojām paliek virskonsistorijas un baznīcu virspriekšnieka (Oberkirchenvorsteher) pārziņā; augstākā piekrīt universitātei.

Kas notiksies, ja draudzes skolotājs, stāvēdams arī baznīcas dienestā, vienus pienākumus izpildīs labi, bet citus nolaidīgi? Ja apriņķa inspektors mācītāju kā skolotāju atradīs par sliktu, kāds respekts viņam būs pret saviem kollegām, kuri skaitās zem viņa? Ja universitātes komisija atceļ mācītāju no skolotāja amata, vai viņš vēl var būt par mācītāju un skolas pārraugu? Ja starp mācītāju un apriņķa inspektoru rodas domu starpības, pie kāda foruma lai viņi griežās lietas noskaidrošanai, ja viens otra forumu neatzīst. Kolizijas var rasties kompetenču lietās starp virskonsistoriju un universitāti. Cik daudzās lietās mācītājs nezina, pie kā griezties: universitātes, virskonsistorijas, vai baznīcu virspriekšnieka. Tā tad noteikti jāizšķir un jānoteic Tērbatas universitātes un virskonsistorijas kompetences, kas skolu plānā nemaz nav darīts. Tā kā virskonsistorijā ir arī muižniecības pārstāvji, tad baznīcu virspriekšnieku institūtam skolu lietās varētu palikt nozīme tikai oikonomiskos jautājumos. — Zonntāgs tālāk skaidri uzstāda šajā komplicētā pārvaldes un kompetenču lietā savu darbības un ierīcības plānu.

Universitāte lai apspriežās skolu lietās ar virskonsistoriju un nesaprašanās gadījumā lai griežās pie augstākās priekšniecības Pēterpilī, kādas tiesības ir arī virskonsistorijai. Universitāte caur savu skolu komisiju paziņo virskonsistorijai skolu lietās monarha gribu un arī visus izglītības ministrijas rīkojumus. Detālā priekšrakstu izpildīšana ar lokālām varbūtējām pārmaiņām piekrit konsistorijām, kuŗas aizvien saprotas ar universitāti. Štata un personālziņas sniedzamas ik gadus. Skolotāju iecelšanu izdara mācītājs ar baznīcas priekšnieku, bet virskonsistorija apstiprina skolotājus. Apriņķa skolu inspektors un guberņas skolu direktors apmeklē un revidē skolas, cik bieži vien vēlas, tā izpildot it kā universitātes prokurora pienākumus, viņiem ir tikai attiecības ar universitāti. Uz viņu ziņojumu pamata universitāte var apspriesties ar virskonsistoriju. Tā viegli izbeigsies visi grūtumi. No apakšas ņemot, mācītājs un baznīcas priekšnieks būs tuvākie skolu pārziņi, tad nāks virskonsistorija, universitātes skolu komisija un tautas apgaismošanas ministrija. Mācītāji ar šo kārtību būs apmierināti.

Mājmācībai jāpaliek pa vecam, mācītāji ik gadus apme-

klē visas mājas draudzes un pārklausiņa lasīt prašanā bērņus. Vajadzētu izdot mātēm populāru metodes grāmatu audzināšanas jautājumos; vajadzētu arī rūpēties par sieviešu gara un sirdsizglītību, jo viņām kā nākamām mātēm būs vislielākais iespaids uz nākamo paaudžu gara dzīvi, bet valdības plānā nav par šo jautājumu ne vārda.

Arī jā rūpējas par tā sauktiem „kleindeutsche“ — apkārtklejodamo vācu amatnieku un strādnieku bērņiem provincēs uz laukiem. Šie ļaudis pēc Zonntāga vārdiem „bilden im ganzen durch ihre Trägheit, ihre Umhertreiben, ihre Armut und Unsittlichkeit, eine wahre Pflanzschule alles Elends und aller Verdorbenheit“. Šeit uz nepieciešamāko ir vajadzīgs, ka valsts gādā līdzekļus, lai glābtu šīs šķiras nākošās ģenerācijas. Tā kā viņi paši ir tik nabadzīgi, ka nespēj nekādus nodokļus maksāt un muižniecība un zemnieki arī neko neuzņemsies darīt priekš viņiem, tad valstij vajadzētu vairākām draudzēm kopā dibināt kādu sevišķu vācu skolu, vai arī atļaut, ka šo mazvāciešu bērņus uzņem jaunatveramās draudzes skolās, „da sie gewöhnlich die Volkssprache besser verstehen als die deutsche“.

Skolotāju semināri ir vajadzīgi visnotaļ. Vai audzēkņus ņemt tikai no brīviem latviešiem? Bet tie esot tie nekārtīgākie un netikumīgākie (?) elementi, un viņu skaits arī nēsot pietiekošs. Cerams, ka muižnieki aiz patriotisma bez atalgojuma un atvietojuma atlaidīs krietņus un centīgus jaunekļus izglītības ceļā, lai tā savās draudzēs veicinātu morālisko labklājību. Uz 75 latviešu draudzēm vajadzētu ap 100 audzēkņus un vairāk kā divu semināru skolotāju. Kur lai ņem skolotājus? Vai pāra jaunus kandidātus, kas tikko atstājuši universitāti? Tas būs nemaldīgākais līdzeklis katru jaunās iestādes iespējamo vērtību jau saknē iznīcināt, jo jaunie kandidāti nepazīst ne tautas vajadzību, ne ierašas, ne arī saprot viņas valodu. Ja arī kaut cik bērņībā ir runājuši latviski, tad ģimnazijā un universitātē tas ir aizmirsts. No vislielākā svara ir psiholoģiskā neiespējamība, jo jaunam skolotājam nav ne praktiska skatiena uz savu darbu, ne arī populāra priekšnesuma skaidrības, ne piemērotas izteiksmes, kas viss ir vajadzīgs pie jauno skolotāju audzināšanas.

Vai mācītāji un jau darbā esošie skolotāji jāsagatavo se-

mināra skolotāja uzdevumam? Tas nozīmē — pazaudēt savu drošo amata stāvokli un uz 3 gadiem (tā tad semināri ir domāti ne kā pastāvīga, bet tikai kā provizoriska iestāde) nodoties smagam, atbildības pilnam, slikti atalgotam darbam. Katrs mājskolotājs esot labāki nostādīts, kā proponētā semināra skolotājs ar 500 rubļu gada algas. — Izeja būtu — ja kāds krietns mācītājs uzņemtos semināra direktora pienākumus (ko varot arī jau cerēt), pie kam viņš varētu turēt savas draudzes apkopšanai mācītāju adjunktus, kuram lai guberņas valde sola, ka pēc 3 gadiem tas var ieņemt pirmo vakanto kroņa mācītāja vietu. Izdevīgāki, nekā dibināt sevišķu iestādi, ir novietot kādā mācītāja muižā piemērotu skaitu semināristu, un tad mācītājs līdz ar savu palīgu — skolotāju var sagatavot jaunekļus par tautskolotājiem. Zonntāgs nepiekrīt, ka pēc 3 darba gadiem semināru darbību pārtrauktu uz nenoteiktu laiku, taš tikai uzsāktu labo darbu pilnīgi iznīcinātu. — Ir arī priekšlikums, lai jau zemākās skolās piegriež vērību apdāvinātiem jaunekļiem un tos lai nosūta uz 1 gadu mācīties aprīņa skolā, pēc kam tie varētu būt par skolotājiem. Šo priekšlikumu Zonntāgs atzīst par nepieņemamu: kā jauneklis, kas tikai prot latviski lasīt, vienā gadā varēs sekot aprīņa skolā vācu valodā pasniegtām mācībām un jau sagatavoties uz skolotāja amatu? — Priekš semināru sākuma un arī priekš baznīcas mērķiem par vispiemērotākiem ir jāatzīst mazie privātsemināri mācītāju muižās mācītāju vadībā.

Raksta beigās virskonsistorija nodod savus un visu viņai padoto mācītāju spēkus šai lielai izglītības lietai, ciktāl to atļauj jau viņu agrāk uzņemtie pienākumi. Par proponēto intelektuāli-morālisko institūtu (Parochialschule) tagadējā brīdī, kad sākas jauns laikmets, garīdzniecībā ir ar mieru stāvēt. —

Universitātes skolu plāns līdz ar virskonsistorijas atsauksmi 1806. gadā nonāca Vidzemes landtāga apspriešanā. 28. jūnijā landrāts, Budenbroks nolasa savu apcerējumu par skolām un prasa, lai daži mācītāja juridiski pienākumi tiktu pārnesti uz draudzes tiesu (Kirchspielsgericht), zemnieku bērnu mācība lai ir sekoša: 1) māj mācība — mācītāja pārraudzībā, 2) mācītājs pārbauda un apstiprina skolotājus zemākām pirmmācības skolām; ķirspēles skolas paliek sagatavošanai uz konfirmāciju; 4) draudzes (Parochial) skolas, kurās mācītājs ik

nedēļas (!) eksaminē; 5) skolas priekš „kleindeutsche“. — Lai sagatavotu skolotājus, vajadzētu labākos zemāko skolu skolniekus pēc viņu konfirmēšanas nosūtīt uz apriņķa skolu un pēc tās (beigšanas?) lai mācītājs viņus pārbauda un ja var, lai atzīst par derīgiem zemāko skolu skolotāja amatam. Apriņķa skolā priekš zemniekiem ir jādibina atsevišķa klase, vai arī katrā prāvesta iecirknī jāatver viena apriņķa (Kreisschule) skola ar 2—3 gadu kursu (Gutachten des Landraths Gustav von Buddenbrock. Jahresakten 1805; fol. 1005 und Konsilium der Landrätthe, Landtagsakte 1806, fol. 79).

10. jūlijā 1806. gadā iesniedz arī Ungern-Sternbergs savu priekšlikumu: trūkst skolotāju draudzes skolām; mācītāji nevar tur mācīt, netraucējot savu tiešo darbu; muižniecība ir tik grūtos apstākļos, ka nevar neko uzņemties priekš zemnieku skološanas, jo muižnieki pat nespēj skolot savus bērnus; no ķeizara ir nācis šis jauno skolu ierosinājums, lai viņš dod tām līdzekļus; labāk uzlabot līdzšinējās muižu un ķirspēles skolas, par piemēru tā, kā to Rots Kannapē ir izvedis; skolās ar divām priekšniecībām kolizijas ir neizbēgamas. Katrā draudzē 10 spējīgākos skolniekus bez lasīšanas un reliģijas lai vēl iemācot rakstīt un rēķināt — un tie varēšot būt par skolotājiem. Priekšlikums beidzās ar uzsaukumu, lai apvienojas muižnieki, garīdzniecība un labprātīgi iekārto skolas pēc Kannapē parauga (Landtāgs Rezess 1806. Fol. 12, 30, 60, 61, 80, 88).

17. jūlijā 1806. gadā landrāts Liphards iesniedza rakstisku ziņojumu par draudzes skolām un pieprasīja, lai virskonsistorija no sava ziņojuma par draudzes skolām sniedzot izvilkumu, kuram lai pievienojot landtāga lēmumus šai lietā un tad lai virzot lietu uz augstāko skolu komisiju (Sentiment des Kreisdeputirten, Landtagsakte, fol. 79; Separatvotum des Landraths R. von Liphart, ebenda fol. 150).

Muižnieki beidzot noraidīja visus valdības skolu plānus. Arī virskonsistorijas projekts par skolu izveidošanu neatrada landtāgā pietiekošu piekrišanu. Tika nolemts, ka nevienai draudzei spaidu kārtā nevar prasīt skolas ierīkošanu. Ieteicams pastāvošās skolas uzturēt un izveidot. Landtāga izturēšanās skolu lietās bija stipri noraidoša attiecībā uz valdības rīkojumiem un Tērbatas universitātes skolu komisijas darbību. Kā jau redzējām Zonntāgam un virskonsistorijai bij vislabākā

griba darīt visu iespējamo zemnieku izglītības pacelšanas ziņā, bet viņi arī saprata, ka, pirmkārt, skolu lietu draud izņemt no garīdzniecības rokām un viņas kompetences un, otrkārt, ka muižniecība šai pārejas laikmetā, sarūgtināta no 1804. gada zemnieku likuma, atsaukdamās uz saviem trūcīgiem apstākļiem, cenšas nevis veicināt, bet pat aizkavēt jaunu skolu dibināšanu un tādēļ uzsāk skolu lietās ar virskonsistoriju nevajadzīgu strīdu un, kā vēlāk redzēsīm, pat diskreditē viņu augstākās valdības acīs.

Valsts archīvā atrodas kāds (ar apgrauztiem stūrīem) ar Zonntāga roku rakstīts „skolu plāns“ (Vidzemes ģenerāl-superfonds 43a), datēts — Rīgā pili 30. jūlijā 1806. gadā, kas saturā stipri līdzīgs jau apskatītam no 1805. gada 11. oktobra un kurā ir jau ietvertas arī vēlāko virskonsistorijas ziņojumu domas. Pievedīšu raksturīgāko, kas vēl vairāk noskaidro Zonntāga stāvokli strīdīgā draudzes skolu jautājumā.

Zonntāgs aprāda, cik grūti zemnieku bērniem ir aizsniegt skolu, kas daudzās vietās ir visai tālu no izklaidus stāvošiem ciematiem, bez tam trūkst pārtikas, ko dot bērnam uz skolu līdzī (1806. gada neraža), tālab vecākiem visparocīgāki ir bērnus mācīt mājā. Mācītāji tad arī šai mājas mācībai piegriež vislielāko vērību, jo dažam bērnam tā ir visa viņa mūža izglītība. — Ja ķirspēles skolas pārvērš par draudzes skolām, tad bez skolas palikušiem bērniem vairs nav nekādas iespējas un vietas, kur viņi vēl varētu sagatavoties uz iesvētīšanas mācību. Bez tam dažās draudzēs arī konfirmandu mācība tiek noturēta ķirspēles skolās, jo citur nav attiecīgu telpu; uz priekšu ir neiespējami to savienot ar draudzes skolas darbību. Zonntāgs atkal pastrīpo, ka draudzes skolās vajaga mācīt tikai to, kam ir tieši praktiska nozīme un mērķis, kas mūsu zemniekam tieši ir vajadzīgs; ne tikai morāles jēdzienus darīt pieejamus, bet arī reliģiskas idejas un reliģiskas jūtas. Bet no tagadējiem zemāko skolu skolotājiem neviens priekš draudzes skolas uzdevumiem neder; tikai retais pēc saviem gadiem un spējām varētu vēl seminārā papildināties draudzes skolotāja amatam.

Lai virskonsistorija labāki varētu saprasties ar universitātes skolu komisiju, tad būtu vēlams, ka šajā 6 profesoru komisijā ieietu arī daži mācītāji kā lietpratēji vietējo skolu lietās un labi lauku apstākļu pazinēji. — Vispār, draudzes skolas ne-

būs iespējams atvērt visas uz reizi, bet tas jādara pamazām (pa 20—30 skolu gadā), sākot ar tām draudzēm, kur muižniecība, zemniecība un garīdzniecība ar lielāko labprātību nāk pretī, kur jau ir piemērotas telpas, līdzekļi un arī mācības spēki, — tad lieta ies. Valdības skolu plāns paredzēja Vidzemei 122 draudzes skolas. —

Tālāk Vidzemes guberņas valde 4. oktobrī 1806. gadā, sarakā ar valdības rīkojumiem un landtāga lēmumiem, deva īpašu rīkojumu skolu lietās (Patent vom 4. Oktober 1806): tā kā muižniecība esot lūgusi guberņas valdi, uzaicināt visas draudzes, lai muižnieki, mācītāji un zemnieku pārstāvji varētu labprātīgi vienoties par draudzes skolu atvēršanu, tad guberņas valde uzdod visiem baznīcas priekšniekiem 8 dienu laikā sasaukt konventu ar mācītāju un zemnieku tiesas vīru piedalīšanos un lemt: 1) kādas nastas grib uzņemties muižas un pagasti pie skolas nama celšanas, uzturēšanas un skolotāju un skolēnu uztura; 2) cik skolēnu katra draudze grib uzņemt skolā; 3) kā piedalīsies mācītājs un ķesteris skolēnu mācīšanā.

Pamatojoties uz šo guberņas valdes rīkojumu, virskonsistorija 9. oktobrī 1806. gadā izsūtīja viņai padotiem draudžu mācītājiem cirkulāru. Aizrādot, ka joprojām paliek nenovērsti visi tie trūkumi, kurus virskonsistorija jau ir aprādījusi savā rakstā no 11. oktobra 1805. gada, viņa tomēr nāk uzaicinājumam skolu lietās pretī un atgādina mācītājiem: „jenen Eifer für Aufklärung, Sittlichkeit und Glückseligkeit des Landvolks, so wie jene Unverdrossenheit zu patriotischen Bemühungen aller Art, welche sich schon von ihrem ehrwürdigen Amte erwarten lässt und seither auch in so manchen Fällen schon so rühmlich bewiesen worden — auch jetzt an den Tag zu legen“. — Virskonsistorija aizrāda, ka pagaidam nav iespējams vēl noteikt mācības plānu, kamēr vēl nav zināms mācības spēku un vispāri labas gribas samērs, kas šai lietai tiks ziedoti. Mācītāju atsauksmes to rādīs pa daļai.

Šis rīkojums draudžu mācītājiem kā skolu vadītājiem ir stipri deklaratīva, vispārēja rakstura, — virskonsistorija ieteic rīkoties pēc sirdsbals, jo stāvoklis ir nenoteikts un nav iespējams jaunām skolām citādi iet pretī, ka vien ar labu gribu un gatavību pakalpot svētai un lielai lietai.

Tajā pat 1806. gadā virskonsistorija uz valsts justickolē-

ģijas pieprasījumu ir izdarījusi aptauju par skolām. Uz uzstādītiem 42 jautājumiem mācītāji maz ko var ziņot. Dažos ziņojumos jau ir runa par jaunām draudzes skolām. Tā Siguldā 1806. gadā konvents ir nolēmis, saskaņā ar virskonsistorijas cirkulāru, ierīkot draudzes skolu, dodot akmeņu māju, produktus skolnieku uzturam un algot skolotāju (zeme, sieciņi, nauda). Āraizos uzcelts jauns skolas nams, un konvents ļoti rūpējas par skolām. Tas ir mācītāja un Cēsu apriņķa skolu inspektora Korneliusa iespaids. Kornelius ir tuvs Zonntāga draugs un domu biedrs. (Rīgas pilsētas bibliotēkā atrodas plaša Zonntāga un Korneliusa sarakstišanās; vēl varētu atzīmēt, ka turpat atrodas daudz Zonntāga vēstuļu, rakstītu gan prāvestam Rotam, gan daudziem citiem mācītājiem, vesela virkne Pēterim fon Götce — Pēterpili).

Visā visumā šie mācītāju ziņojumi (Akta — Vidzemes virskonsistorijas archīvā) sniedz trūcīgas ziņas par Vidzemes skolām. Izmanāms, ka valdība grib atņemt skolu vadību garīdzniecībai un muižniekiem, jo pēdējie maz rūpējas par skolām. Mācītājiem nav iespējams lauzt muižnieku pretestību, jo viņi paši algas ziņā ir pilnīgi atkarīgi no muižniekiem un tādēļ negrib tiem sariebt. Valdības iejaukšanās skolu lietās uztrauca muižniekus un padarīja viņus atsaucīgākus pret mācītāju lūgumiem. Mācītāji šajā laikā ir bijuši vienīgie tautas izglītības veicinātāji un no viņu vidus valdība arī ņem apriņķa skolu inspektorus. Kad universitātes skolu komisija gribēja draudzes skolu lietu izvest dzīvē, tad muižniecība griezās ar protestu pie ķeizara Aleksandra I, kādēļ landrāts fon Pistohlkors tiek sūtīts uz Pēterpili. Savā ziņojumā (Bericht des Landraths von Pistohlkors an den Landtag von 1809 über seine und des Landmarschalls Thätigkeit in Petersburg, Landtagsakte 1809 p. 11, Fol. 131 ff) viņš saka, ka pēc savas deklarācijas viņš ir saņēmis norādījumus, ka ķeizara majestāte negrib šai kompetenču jautājumā vairs iejaukties.

Tā draudzes skolu lieta palika pusceļā. Tērbatas universitāte un virskonsistorija vēl sarakstījās skolu jautājumā, bet ne pie kāda gala slēdziena nenāca; arī Napoleona kara gājieni traucēja mierīgo dzīvi Baltijā. Konsistorija atgādina mācītājiem, ka vajaga ar visiem spēkiem rūpēties par jaunatnes izglītības pacelšanu (Befehl des Oberconsistoriums an die Pre-

diger vom Jahre 1814; gedrucktes Sendschreiben). Kad 1811. gada 6. martā virskonsistorija pieprasīja no draudzēm ziņas par skolām, tad atbildes nebij iepriecinošas: Dobelē pavisam neesot skolas; Skujenes skola esot bez logiem un skursteņa. Ar vārdu sakot, ir tāds nenoteikts skolu mistrojums: te draudzes, te ķirspēles, te dažādas zemākas pirmmācības skolas, te itin nekādas. Gādība par viņām pilnīgi nenoregulēta: Laudonā pat mācītājs uz sava rēķina licis uzcelt skolas istabu (Lehrstube), citādi vajadzējis mācīt rījā. Kā izņēmums ir labi nostādītā Drustu skola, pie kuŗas nodibināšanas un uzturēšanas lieli nopelni ir baznīcas priekšniekam fon Hagemeisteram.

1815. gadā landtāgs vēl reiz griezās pie valdības, lai tā apstiprinātu landtāga noraidošos lēmumus draudzes skolu lietā no 1806. gada, bet šim solim nav panākumu (Landtagsrezess vom 7. Juli 1815, p. 146).

A. Vičs savā skolu vēstures trešā grāmatā sniedz no mācītāju ziņojumiem veselas citātu rindas un arī Drustu draudzes skolas „noteikumus“ (Schulreglement), kuŗu metodiskie aizrādījumi šķiet izdoti taisni Zonntāga garā. Par šo skolu jo atzinīgi ir rakstīts „Inländische Blätter“ Nr. 19. no 1814. gada.

Ka muižniecība negribēja izlaist skolu lietu no savām rokām, to liecina 1809. gadā 10. aprīlī no valdības sankcionētais baznīcu virspriekšnieku institūts (Oberkirchenvorsteheramt), jeb aprīņķa baznīcu valdes, kas pārzināja arī skolu lietas un 3. novembrī 1811. gadā landtāgs ieceļ vēl no muižniecības 4 skolu goda inspektoros, kas savā starpā sadala Vidzemes teritorijas lauku skolas (Konventsrezess vom 1811).

1812. gadā no virskonsistorijas tika pārveidota un no jauna izdota draudžu vizitācijas kārtība (Fragen und Verordnungen bei Kirchenvisitationskommissionen), kuŗai arī ir sakarība ar zemnieku izglītību un skolu lietām, kā to rāda sekošie panti. — 10. pants: 1) draudzes mācītājs katru rudeni sastāda atsevišķām muižām bērnu sarakstus, kam laiks skolā iet. Mācītājs sarakstus nodod muižas īpašniekam un seko, vai atzīmētos bērnus tiešām māca. Ja tas nenotiek, mācītājs par to ziņo baznīcas priekšniekam, kas savukārt rīkojas saskaņā ar draudzes virspriekšnieku aprīņķi; 2) muižu īpašniekiem pēc mācītāju dotiem bērnu sarakstiem jārūpējas, ka bērni tiek nodoti vai nu ķirspēles, vai muižas skolā. Ja zemniekam iespējams mācīt savus bērnus mājās, tad viņam to nevajaga liegt,

bet katru mājas mācību pārbauda mācītājs. Ja 14 gadus vecs bērns mājas mācībā nav ieguvis sekmes pēc mācītāja atsaukšanas, tad tāds bērns nododams bez ierunām ķirspēles skolā; 3) baznīcas priekšnieks un mācītājs ziņo apriņķa draudžu priekšniekam, cik skolēnu apmeklē skolas; 4) ja saimnieki savus bērnus sūta skolā, bet kalpu, vai bāra bērnus patura mājā, vai sūta tikai īsu laiku, tad tāds saimnieks sodāms ar 5 markām par katru nokavēto skolas laika nedēļu. Tāds pat sods uzliekams vecākiem, kas nenoved savus bērnus pie mācītāja uz pārklaušināšanu. — 11. pants: Vācu tautības zemāko šķiru bērni nododami ķirspēles skolā. — 19. pants: Mācītājam svētdienās cauru gadu jāizdara baznīcā katechizācija bērniem, kurus nākošā gadā grib iesvētīt. — 21. pants: Mācītājs apmeklē draudzes locekļus mājās un izdara attiecīgu katechizāciju, ne tikai par ticības lietām, bet arī par sadzīvi un ikdienas vajadzībām. Jāpamāca, kā bērniem izturēties pret vecākiem un ot-rādi; sevišķi jānorāda uz jaunatnes izglītības vajadzību. — 26. pants: Mācītājam uzdots vizitēt ķirspēles un citas skolas, cik bieži vien iespējams, mazākais 3 reizes gadā. Vizitējot jāeksaminē bērni un jānodod arī skolotājam pamācības, kā labāki mācīt un vispār darboties skolā. — 42. pants: Nevienu bērnu nav brīv iesvētīt, ja viņš neprot lasīt, dziedāt dažas baznīcas dziesmas; katķismi ar izskaidrojumiem, rīta, vakara un galda lūgšanas skaitīt.

Jābrīnās, ka mācītājs šo ārkārtīgo darba vairumu varēja veikt, tādēļ ir saprotams, ka Zonntāgs grib pasargāt mācītājus no jaunām darba nastām skolās.

Pēc visiem virskonsistorijas un universitātes skolu komisijas jo atzīstamiem rīkojumiem mēs tomēr nevaram iegūt pareizu spriedumu par tā laika skolu stāvokli: īstenību veidoja divi faktori — zemnieku nabadzība, ka tie nevarēja pat sausu maizi dot bērniem līdz uz skolu (Zonntāga vārdi) un muižnieku pretestība, kaut ko labu darīt zemniekiem.

To apliecina arī vairāki mācītāji savās Zonntāgam prievāti rakstītās vēstulēs (Rīgas pilsētas bibliotēkā). Jaunpiebalgas Girgensons bija savā draudzē arī ievēlēts par baznīcas priekšnieku, jo tur nebij neviena cita noderīgāka cilvēka. Vēstulē no 11. janvāra 1814. gada viņš raksta Zonntāgam: „Baznīcas priekšnieka amata pildīšana tik ļoti saņūgtina manu dzīvi, ka man tas jāuzskata par riksti: katru soli, kas man sperams,

muižas ar savu neizsakāmi lielo nolaidību (durch die unbegrenzlichste Nachlässigkeit der Höfe) padara jo grūtāku. Mana cieša apņemšanās visā nopietnībā ir — atteikties no šī amata, lai tad manā vietā nāk satūkušais baznīcas krodzinieks, ja tajā negrib ielikt krievu skrīvera“. — Gadu vēlāk, 1815. gada 21. jūnijā raksta Valmieras apriņķa prāvests K. Harders Zonntāgam vēstuli, kurā ir runa par latviešu izglītošanas jautājumu un muižnieku vienaldzību šai lietā un visu grūtumu uzkrāšanu mācītājam: „Vai arī šoreiz kāds no mācītājiem neizgudros kādu pieņemamu un vieglu priekšlikumu, kā veicināma izglītība zemniekos bez kādām muižnieku piepūlēm un dalības ņemšanas? Izliekas gandrīz tā, ka gaida uz tādu mākslas darbu, tādu brīnišķu līdzekli, pēc kura zemnieku mācība var norisināties tīri mēchaniski bez kādām pūlēm un tēriņiem no muižas puses. Mūsu muižniecība ir šai lietā mūsu istā likumdevēja, kas, varbūt, landtāgā dažkārt par to drusku iedomājas (kad viņai par to atgādina) un tad uzdod kādam sekretāram par to sastādīt likumu, ko tas tad arī izdara kafiju dzerot un pīpi sūcot, neko nedomādams un nezinādams par zemnieku domām un viņu dzīves vajadzībām. Tad to ceļ priekšā ģenerālgubernātoram apstiprināšanai, pie kam tāds likums nu mācītājam izpildāms, jo muižnieks pats ar saviem likumiem gan negribēs sev uzlikt kādus pienākumus. Ak! par mūsu skolu nebūšanu būtu tik daudz ko teikt! Lai Dievs žēlīgs!“ — Rūjienas mācītājs Bergmanns 1815. g. 29. augustā žēlojas vēstulē Zonntāgam: „Die Schulen sind hier aufs Höchste vernachlässigt“. Kad mācītājs aizrādījis uz jaunatveramām draudzes skolām, tad dabūjis atbildi: „Tie jau ir jaunievedumi — par tiem mums nav bēdas!“ — Raunas mācītājs Langevics vēstulē no 1827. gada 3. jūnija sūdzas Zonntāgam, ka muižu īpašnieki kavējot un pavisam apturot jau konventā nolemtos darbus — skolas ēkas celšanu. Zemnieki ar prieku izpildot savus pienākumus, pievedot materiālu u. t. t., bet muižnieki izturoties pavisam otrādi: „Tāda manas draudzes bagāto muižas īpašnieku pretestība un tāda nabago zemnieku labprātīga izpildīšana šai gadījumā nav atzīmējama bez nožēluma, bet arī ne bez liela prieka“. Zonntāgs, visu šo dzirdēdams, saka, ka kāda tautas vajadzība netiek ātrāki apmierināta, pirms tauta pati nav pilnīgi pamodusies.

(Turpmāk vēl)

Milda Grīva

Reliģijas stunda pamatskolas I klasē.

Stundas viela: Dievs izglābj mazo Mozu.

Stundas mērķis: Rādīt bērniem, ka Dievs cilvēku neatstāj bēdās un tam palīdz.

Mācības līdzekļi: Skolotāja stāsts un bilde, kas attēlo mazā Mozus izglābšanu.

Stundas gaita: Izmantoju gadījumu no skolēnu dzīves. Pēc kāda mēneša darba klasē tiek sadalīta un puse skolēnu pāriet pie citas skolotājas t. i. pie manis. Bērniem grūti šķirties no iemīļotās skolotājas un sirdis pilnas bažu par nākotni. Jaunajā klasē, pirmajā stundā bērni viens pēc otra sāk raudāt.

Mēģinu noskaidrot raudāšanas iemeslus un pēc ilgākas taujāšanas atklājas, ka tie ir augšā minētie. Tad izjautāju bērnus par to, ko tie mācījušies un kas viņiem vislabāk paticis. Pamazām noskaidrojas, ka paticis zīmēt, lasīt, dziedāt, bet vislabāk patikušas pasakas.

Uz to es aizrādu, ka arī es protu daudz jauku stāstu. Bērni kļūst uzmanīgi un viens iejautājas — jā? Piedāvājos vienu stāstu pastāstīt un tas tiek pieņemts ļoti labprāt.

Labi, es jums pastāstīšu stāstu par vienu māmiņu, kurai bija lielas bēdas, tāpat kā jums šodien, un kā Dieviņš viņai bēdās palīdzēja.

Jaunas vielas sniegšana: Senos, senos laikos tālu, tālu prom no mūsu Rīgas uz to pusi, kur saulīte stāv pusdienas laikā (Kur viņa stāv pusdienas laikā? — Bērni parāda: tur. Klases logā pašlaik spīdēja pusdienas saule), tur bija viena zeme, ko sauca par Ēģipti. (Teiksim visi: Ēģipte) Ēģiptē valdīja ļoti bargs un dusmīgs ķēniņš. Viņš visiem cilvēkiem lika grūtus darbus strādāt no agra rīta līdz vēlam vakaram. Visvairāk viņš strādīnāja svešās tautas, kas viņa zemē dzīvoja. Viņš pavēlēja celt augstas būves no tik lieliem akmeņiem (parādu apmēram 1 kub. metru). (Vai tādi akmeņi viegli? — Nē, smagi.) Un šos smāgos akmeņus viņi vēla un cēla vienu uz otra un ja kāds bija ļoti noguris, un nevarēja tik ātri pastrā-

dāt, tad viņu uzraugi nopēra. Par to svešās tautas uz ķēniņu bija ļoti dusmīgas. Ķēniņš to zināja un viņam bija bailes, ka tik svešie nenāk uz viņa lepno pili un viņam ko ļaunu nepadara. Tāpēc viņš pavēlēja visus mazos puisīšus, kas piedzima svešajiem, iemest upē. (Jautājums no klases: kāpēc puisīšus vien? — Paskaidroju, ka puisīši izaug lieli un tad iet karot, bet meitenes neiet un no tām ķēniņam nebija bailes.) Tad nu ēģiptiešu kareivji gāja pa visām svešnieku mājām un meklēja visus jaunpiedzimušos puisīšus, ko atrada, to iemeta upē.

Kādiem vecākiem piedzima puisītis. Māmiņai viņš ļoti patika un viņa to ļoti mīlēja. Tāpēc viņa, tiklīdz pa logu ieraudzīja nākam kareivjus, nobijusies, ka tik nepaņem puisīti, noslēpa to vistumšākajā kaktiņā, lai neierauga. Tā viņa mazo bērniņu noglabāja trīs mēnešus. Bet tad vairs nevarēja noslēpt. (Tad seko pārrunas, ka mazi bērni raud un tie neklausā aizrādījumus neraudāt). Nu tā māmiņai bija lielas bēdas, bērniņš raud, apklusināt nevar, kareivji staigā vienmēr apkārt, var iedzirdēt, nākt un paņemt puisīti un iemest upē. Tā savās bēdās māmiņa katru dienu raudāja un lūdza Dieviņu pēc padoma, kā lai izglābj mazo bērniņu no nāves. Un tā vienu reizi, kad viņa ļoti sirsnīgi lūdza Dieviņu, Dieviņš viņai deva gudras domas. Viņa sameklēja no niedrām pītu kurvīti, aizsveķoja ar sveķiem visus caurumus, lai kurvīti netiek ūdens, ieklāja kurvīti mīkstas drāniņas un ielika puisīti. Tad viņa paņēma kurvīti, aiznesa upmalā un nolika niedrās. (Paskaidrojū, ka niedras ir tādas lielas zāles, kas aug upju un ezeru malās. Bērni niedras redzējuši Ķīsezera malā). Turpat netālu no puisīša niedrās paslēpās viņa māsiņa, lai redzētu, kas notiks ar puisīti.

Tajā dienā bija ļoti saulains un karsts laiks. Visi cilvēki, kas vien varēja, sēdēja ēnā. Bet tie, kas dzīvoja netālu no upes (Ko tie darija?) — gāja peldēties. Ķēniņa pils atradās netālu no upes un ķēniņa meita arī gribēja peldēties. Viņa pasauca savas kalpones un gāja. Bet kā viņas pienāca pie upes, tā ķēniņa meita dzird klusu raudāšanu. Viņa klausās, klausās un tad saka kalponēm: tur viens mazs bērns raud, ejiet paraudzīt, kas tur ir! Kalpones aiziet un atrod kurvīti ar mazo puisīti, to viņas atnes pie ķēniņa meitas. Ķēniņa meitai kļūva mazā puisīša žēl, jo viņa iedomājās, ka tas būs viens svešnieku bērniņš, kas metams upē. Viņa sacīja kalponēm: „Man tas

puisītis patīk, es pieņemšu viņu par savu dēlu.“ Kad to dzirdēja bērniņa māsa, tā iznāca no niedrām, piegāja pie ķēniņa meitas un teica: „Es atvedīšu tev vienu zidītāju, kas viņu kops.“ Ķēniņa meita atbildēja: „Ej, un atved!“ Meitene aizskrēja pie mātes un sauca: „Māmiņ, māmiņ, ķēniņa meita atrada brālīti un grib viņu izaudzināt. Nāc žigli, tevi viņa pieņems par brālīša kopēju.“ Māmiņa nu ļoti priecājās un gāja pie ķēniņa meitas. Ķēniņa meita deva mātei puisīti un sacīja, lai labi audzinot, viņa par to maksāšot. Bērniņa māte paņēma mazo puisīti un priecīga gāja mājā. Nu viņai vairāk nebija puisītis jāslēpj, jo tas tagad piederēja ķēniņa meitai un neviens to nedrīkstēja aiztikt. Kad puisītis bija paaudzies tik liels ka pats varēja skriet savām kājiņām, māte to aizveda uz pili. Ķēniņa meita pieņēma viņu par savu dēlu un nosauca par Mozu. Kad Mozus bija tik liels kā jūs, tad viņš sāka iet skolā un izmācījās par gudru vīru. —

Pēc tam es parādīju bildi par mazā Mozus izgābšanu. Saaicināju bērnus ap to un ļāvu katram pateikt un parādīt bildē to, kas viņam vislabāk patika.

Stundas noslēgumā pārrunājām to, ko mēs no šī stāsta mācījāmies. Bērni drīz vien secināja, ka Mozus māmiņai Dieviņš devis gudru padomu un ka bēdās jālūdz Dievs.

Otrs atzinums, ko bērni paši atrada bija tas, ka māte ir mīļa un par bērniem rūpējas. Tad iemācījāmies tautas dziesmiņu par māmiņu. Saulīt', mana māmuliņa, abas vienu labumiņu. Saulīt' mana sildītāja, māmiņ' mana žēlotāja.

Priv. doc. F. Treu's

École pratique des Hautes Études.

V sekcijas 50 gadi. (1886.—1936.)

1868. gadā nodibināta t. s. „augstāko zinātņu praktiskā mācības iestāde“ („École pratique des Hautes Études“). Viņa darbojas blakus Parīzes universitātei, jeb pareizāki sakot, blakus šīs universitātes piecām fakultātēm un citiem institūtiem. Dibinātāja (V. Duruy's) nolūks bija papildināt universitātes teorētisko mācības programmu ar praktiskiem pētījumiem da-

žādās zinātnes disciplinās. Šo disciplīnu speciālistiem šeit bija iespējams nodarboties ar atsevišķiem jautājumiem, kas tieši neietilpa „kursā“. Tāpat arī klausītājiem-interesentiem bija plaša brīvība klausāmo priekšmetu izvēlē.

Minētai mācības iestādei ir piecas „sekcijas“ (vēstures un filoloģijas, matemātikas, fizikas un ķīmijas, dabas zinātņu un fizioloģijas un beidzot: reliģijas zinātņu sekcija). Jaunākā (V) sekcija ir reliģijas zinātņu sekcija, kas dibināta 30 I. 1886. gadā un šogad laikā no 8.—11. maijam atzīmē 50 gadu pastāvēšanu. Vienīgi vēstures un filoloģijas kā arī reliģijas zinātņu sekcija ietelp Sorbonnā. Filoloģijas fakultātes korridora galā kāpnes noved otrajā stāvā, kur atrodas šīs (V.) sekcijas mītne: auditorijas, darba istabas un bibliotēkas telpas. Pēdējās atvērtas no 9—12 un 15—19 un glabā 10.000 vērtīgus sējumus. Auditorijas ir brīvi pieejamas ikvienam apmeklētājam, kas pieieejas savu vārdu ieraksta katrai lekcijai īpaši nozīmētā lapas pusē. Par mācībām nav itin nekas jāmaksā. Apmeklētājam arī nav nekādu saistību un pienākumu pret pasniedzēju. Tomēr viens otrs pasniedzējs jautā dažreiz savus klausītājus, lai zinātu, vai tie viņam spēj sekot, bet citi — liek lasīt un tulkot tekstus — kā mūsu semināros un eksģēzēs.

1934./5. mācības gadā V sekcijā varēja klausīties: a) Primitīvo tautu reliģijas vēsturi sakarā ar polinēziešu (Havajas un Jaunzelandes t.) tekstiem, b) Tālo austrumu reliģijas vēsturi — (Ķīnas un Japānas tekstu studijas), c) Indijas rel. vēsturi (budismu, brahmanismu etc.), d) Ēģiptes rel. vēsturi, e) Assirijas-Babilonijas reliģ. vēsturi, f) Judaismu, Talmudu, rabiņu literātūru, g) Islamu un arābu reliģiju, h) Eiropas rel. v. (kelti), i) Jaunās Derības rel. vēst., k) Krist. literātūras vēsturi, l) Kristīgo archaioloģiju, m) Dogmatu vēsturi, n) Kanoniskās tiesības.

Visos arodos apskata atsevišķus jautājumus sakarā ar tekstiem, kurus lasa un citē oriģinālvalodā. Katram priekšmetam ir galvenais pasniedzējs (directeur d'études) un viens jeb vairāki „palīgi“, kas strādā patstāvīgi. Svētdienās jeb atsevišķos gadījumos rīko lekciju ciklus un apmeklē mūzejus, pasniedzēju vadībā.

Pasniedzēju sastāvs ir ļoti raibs. Jaunās Derības reliģi-

jas vēstures katedras pārstāvis ir pazīstamais profesors M. Gōgels (Goguel). Viņa lekcijas apmeklē visi protestantu fakultātes teoloģijas studenti, bet arī citi klausītāji, kuŗu starpā netrūkst arī katoļu priesteru. Bet kā otrs lektors lasa katolis Žusse (Jousse), ļoti kustīgs kungs, kuŗam allaž nākas polemizēt pret uzbrukumiem no katoļu baznīcas puses. Varētu jautāt, kā šie pretstati var sadarboties? Citur tas izliktos neiespējami, bet šeit „relīģijām pieiet no vēsturiskā viedokļa, tekstus salīdzina ar citiem, meklē viņu avotus un, ja iespējams, noteic arī ietekmi un nozīmi, kāda tiem jāpieraksta“. (A. Dubost's).

Tā ka šinī ziņā ievirzītās pētniecības nozīme arī teologam nevar būt vienaldzīga, jānovēl jubilārei sekmes arī turpmāk.

M Ā K S L A

Dāņu gleznotājs Krestens Iversens dzimis 1886. g. Modernistiskā uztvērumā, izteiksmīgās dēkoratīvās formās viņš darinājis vairākas reliģiska satura gleznas. Starp tām jāmin šajā burtnīcā attēlotā „Kristus uz Genecaretas ezera“. Spēcīgā diagonālē Iversens tēlo vilņu mētāto laivu. Brūno un zaļo krāsu laukumu pretstatos veidoti masīvie, zemes smaguma pilnie apustuļu stāvi. Izbiļu pārņemti, drāmatisma piesātinātām kustībām, viņi vērsas pie Pestītāja. Kristus mierpilnais gaišais tēls satraukto mācekļu lokā veido kompozīcijas centru. Viņš it kā vaicā mazdūšīgiem un apjukušiem apustuļiem: „Kur ir jūsu ticība?“ Tāds pretstats gleznas uzbūvē un tēlojumā saturā meistariski parādīts.

GRĀMATU APSKATS

Profesora Dr. L. Bērziņa „Mūža rīts un darba diena“. Būtu nepareizi, ja „Ceļš“ pāietu garām L. Bērziņa dzīves atmiņām, kurās radušās un iznākušās jau pagājušā gada beigās. L. Bērziņš, pēc sava aroda izglītības teologs, ir savu mūžu veltījis un veltī plašākam kultūras darbam pie latviešiem, kultūras darbam labākā un cēlākā nozīmē, gan kā pārdarītājs skolās un augstskolā, gan kā dzejnieks un literatūrvēsturnieks, sevišķi tautas dziesmu vērtību paudējs, kas pie tam vēl nezināmas tautas gara mantas gaismā cēlis un ceļ. Tas viss jau pazīstams, būtu lieki vēl par to plašāki runāt. Jāaizrāda tik, ka viņš arī teoloģisko darbu nav pametis, blakus pārdarītājam un rakstniecībai ir strādājis arī kā mācītājs gan svešumā Krievijā, gan dzimtenē un uzstājas arī vēl tagad ar panākumiem kā sprediķotājs un garīgs runātājs. Bagāta un daudzpusīga darbība. Tamdēļ gan katrs, kas to tura vērtīgu, un kas gan to par tādu neturētu — ar interesi ņem rokā L. Bērziņa dzīves atmiņas. Daris to viņa paziņas un laika biedri, atradīs tur atskanās no līdzpārdzīvotiem laikiem, pazīstamas personas, sekos ar interesi tam, kā laiki atspoguļojas L. Bērziņa pārdzīvojumos un personās viņa novērtējumos, sekos ar interesi L. Bērziņa dzīves gājumam. Ieteicams to darīt jaunākai paaudzei, redzēt šos laikus noskaidrotās L. Bērziņa personības spogulī, iepazīties tuvāku ar viņa personību. Jaunā paaudze, sevišķi tas sakāms par pārdarītājiem — atradīs tur dažu labu pamācību. Atmiņas būs arī vērtīgs dokuments mūsu dzimtenes gara dzīves, sevišķi skolu dzīves vēsturniekiem. Lasītāja gara acīm slīd garām bērība ar apstākļiem vecāku mājās un pirmmācību, pirmās skolas ar viņu labajām un ļaunajām pusēm. Irlavas seminārs, dzīve tanī ar viņa audzinātājiem, privātā sagatavošanās uz ģimnazijas kursa gatavības pārbaudījumu, eksterna eksāmens Jelgavas ģimnazijā, studenta dzīve Tērbatā ar profesoru raksturojumu, svārstīgie kandidāta likteņi konsistorijas pārbaudījumos ar ģenerālsuperintendenta Holmaņa rīcības raksturojumu, kandidāta gads pie cienītā mācītāja Kundziņa Smiltēnē, neveiksmes dzīves darbā un stāvoklī, meklējot darbu dzimtenē un Pēterpilī, kur autors sastopas ar latviešu un arī dažiem citiem darbiniekiem un sniedz mums to raksturojumu. Darbu atrod beidzot Kijevā kā vācu valodas skolotājs. Darbojies arī kā mācītājs, sprediķodams Kijevas, Čarkovas un citiem Dienvidkrievijas latviešiem, kam dievvārdi mātes valodā līdz tam bijuši jāpiecieš. Atvietojis brīvlaikā arī dažus Krievijas vācu draudžu mācītājus viņu darbā, tā Jaroslavas, Kostromas un Vologdas mācītāju, pie kam apkopis garīgi arī turienes latviešu kolonistus. Jāaizrāda, ka L. Bērziņa vēstījums par to ir svarīgs vēsturīgs dokuments turienes latviešu rosīgajai reliģiskajai dzīvei. Arī citi piedzīvojumi autora mācītāja darbā sniedz daudz interesanta, tāpat lasītājs sekos ar interesi Kijevas un Dienvidkrievijas aprakstam, īsos vilcienos pie nedaudzām personām autors raksturīgi tēlo krievu dabu.

Dzimtenes aicināts L. Bērziņš atnāk 1904. gadā uz Latviju un te mēs dabūjam ieskatīties viņa skolu vadītājā darbā Jēkabpilī un tad viņa, kopā ar F. Šmitčenu dibinātajā un vadītājā ģimnazijā Dubultos. Jāsaka tomēr, ka par savu darbību pēdējās autors runā samērā maz, kavējas pie grūtībām, kas bijušas jāpārvār iestādes dibinot, tēlo attiecības pret toreizējiem autokrātiskajiem krievu kurātoriem, kuŗus bieži vada ārēji apstākļi un iespaidi, piemin skolu labvēļus un savus līdzstrādniekus. Par viņa paša darbību gan vairāk varēs teikt viņa skolnieki un darba biedri. Mierīgā garā tad autors īsi tēlo katastrofu, kas nāca pār iestādēm kaŗā, lielos zaudējumus, un pārcelšanos līdz ar ģimeni uz Tērbatu 1915. gadā, kur pēc grūtībām skolas darbs var atkal turpināties. Aizslid īsi gaŗām mūsu gara acīm bēgļu laiks Tērbatā, draudošās briesmas no lielinieku puses, vācu okupācijas laika grūtības, kas darbu pārtrauc. — Bet tanī pašā laikā var skolas savu darbību atjaunot ar latviešu mācības valodu Limbaŗos. Tā tad jaunu laiku iesākumu, lai gan grūtos apstākļos. Seko lielinieku laiks, kuŗu L. Bērziņš pārcietis saudzīgi, lai gan zaudē ar nāvi savu svaini un darba biedri F. Šmitčenu — no savas puses sakām: cieņījamu un mīļu personu un rosīgu darbinieku, kuŗa piemiņai, cik zinām, nav vēl teikti vajadzīgie vārdi. — Atmiņas noslēdzas samērā īsi, tēlodamas darbu brīvajā Latvijā; papriekš Limbaŗos skolas vadītāja un mācītāja darbs, tad pāreja uz Rīgu, skolotāju institūta, direktora un universitātes docenta vietā pie latviešu literātūras vēstures katedras. Uz šo laiku, kā arī uz profesora stāvokļa iegūšanu ir tikai īsi norādījumi. Atmiņas beidzās ar īsiem datiem par L. Bērziņa ģimeni un piederīgiem un pārskatu par svarīgiem ārējiem atgadījumiem viņa dzīvē.

Lai novērtētu to, ko atmiņu saraksūtājs mums sniedz, domāju, ir jāaizrāda uz to, ko viņš nesniedz. Velti lasītājs meklēs atmiņās, kā tas jau pa daļai izteikts, to, ko L. Bērziņš ir darijis, vācis, pastrādājis. Viņš nesaka neko par to, kā viņš sācis strādāt vai strādājis rakstniecības, dzejas, folkloras un citos laukos, šur tur tikai par to tikai ieminas. Tā piem. runādams par arĥaioloģisko kongresu Rīgā, 1896. g. viņš gan stāsta par to, ko tur sastapis, par dažām blakus lietām, bet pāiet gaŗām, — vēlāk gan drusku to piemin — ka viņš arī lasījis referātu par latviešu tautas dziesmu krāšanu.

Tas notika, kā šo rindiņu rakstītājs atceras, tā. Sākumā šāds referāts no latviešu puses nebij paredzēts. Bet kad redzēja, ka no igauņu puses uzstājās mācītājs Hurts ar referātu par savas tautas gara mantu krāšanu, tad arī atrada, no mūsu puses par vajadzīgu, ka kongresam būtu jādod ziņas par to pašu priekšmetu pie latviešiem. Šo darbu uzņēmas jaunais kandidāts L. Bērziņš un mēs, biedri, baŗījamies, kā veiksies viņam uzstāšanās lielajā zinātnieku kongresā. Bet redzi, — L. Bērziņš veica šo uzdevumu it sekmīgi. Tā viņš sekmīgi veica arī citus uzdevumus, pie kuŗiem stājies ar drošu prātu, savu iekšējo interešu vadīts, sevišķi latviešu literātūrvēstures, tautas dziesmu pētīšanas un folkloras laukos. Bet par šiem, saviem darbiem L. Bērziņš aiz izskaidrojamās kautrības nerunā, nedz arī par darbu sākumiem, par ko varētum vēlēties dabūt zi-

nas. Tā L. Bērziņa pazinējam atmiņas būs mīļš papildinājums pie tā, kas viņam par viņa darbu zināms, lai gan arī par sevi aplūkots — kā pārdzīvojumu un piedzīvojumu attēlojums — vērtīgs vēsturisks dokuments. Gan nevar teikt, ka atmiņas būtu apzināts laika vai apstākļu attēlojums. Par tiem L. Bērziņš runā tik tāl, cik tie pieskārušies viņa personīgajai dzīvei. Tā piem., par Tērbatas studentu dzīvi. Autors nav varējis pie visa sīkumos uzskatīties, dažus laikmetus no savas dzīves viņš jau ir arī senāk laikrakstos (neatceros, kuŗos) sīkākī aprakstījis, piem. skolas laiku, satiksmi ar Teodoru Zeifertu, Ansi Lerchi-Puškaiti, tie mums sniedza dzīvākas, spilgtākas ainas. Par dažu ko būtum varbūt vēlējušies vairāk ko dzirdēt, bet ar pateicību saņemam to, kas sniegts. Personas autors tēlo īsos, bet raksturīgos vilcienos, ilgāki pakavēdamies tikai pie sava drauga, nelaiķa bīskapa Grīnberga. Arī anekdotes par personām izvēlētas tā, ka noder viņu raksturošanai, piem., par Tērbatas profesoriem. Šo rindīņu rakstītājs, kas apm. tanī pašā laikā studēja Tērbatā un klausījies tos pašus profesorus, var visumā piebalsot šim raksturojumam. Autors runā par saviem augstskolas audzinātajiem ar pietāti, bet īsās piezīmēs un nostāstos ir jau arī sava kritika, piem., ka Folks izrāda savas pilnīgās spējas tikai tad, kad sevi grib izcelt, bet parasti dara savu darbu ar monotōniju. Tikai vienā vietā gribētos ko piebilst un aizrādīt, ka nevar dažreiz pēc pirmajiem iespaidiem spriest par kādas personas darbu. Autors runā par toreizējā docenta, vēlākā profesora A. Zēberga pārāk bravūrīgo uzstāšanos, rodas iespaids, ka viņam varētu pārnest lieku pašapzināšanos bez nopietna zinātniska pamata. Te jāaizrāda, ka A. Zēbergs lasīja sākumā divus arodus. Vienu, kas viņam bij uzdots, bet kuŗā viņš bij diletantants — proti, dogmatu vēsturi un simboliku. Lasīja viņš to, izrādīdams diezgan labas paidagōga spējas, klausītāju, kā obligātoriskam priekšmetam, bij pilna auditorija. Bet nesniedza viņš te nekā zinātniska, izteicās netik noraidoši, bet pat diezgan neatzinīgi par A. Harnaku, kuŗu viņš gan pats nopietnāki nebija lasījis. — Bet savā tiešajā arodā — Jau-nās Derības eksēgēzē viņš (sākumā gan varbūt pārāk noteikti arī vēl ne visai noskaidrotās lietās uzstādamies) ir bijis nopietns pētnieks, kas arī guvis atzinību. Viņa raksti par pirmkristietības ticības apliecināšanu un katķismi ir nopietni zinātniski darbi, gan noraidīti savās galvenajās tezēs, bet devuši daudz ierosinājumu. Var teikt, te sastopama par daudz liela vienpusīga domu konsekvence. Bet ar A. Zēberga personas raksturojumu, kas izteicās atmiņās, varu tikai būt vienis prātis. — Tērbatā un vispār toreizējās Baltijas teologu aprindās cienīja gan arī zinātni, bet vairāk noteiktus uzskatus, noteiktu virzienu. Un noteiktais un valdošais virziens bij pozitīvi ortodoksaais. Atmiņu autors tomēr aizrāda, ka pie jaunās paaudzes rodās lūzums, un, kā viņš gan pareizi saka, par daudz pēkšņs lūzums liberālajā virzienā.

L. Bērziņā atrod atbalsu un izpratni viss, kas ir dzejisks. Tā viņš, kā zināms, interesējies par Horātiju un to tulkojis. Ar Horātija citātu viņš var savam skolotājam prof. Kvačālam paskaidrot vecās Krievijas sabrukšanu. Eksēgēzes profesoriem viņš var aizrādīt uz Jēkaba vēstuli kā dzeju. Jāsaka, ka viņš te izteicis to, ko tagadējie jaunderībnieki at-

zīst, kaut gan tik pa daļai. Atrodama tur aliterācija, atskaņas un citādas dzejas pazīmes. E. Zīvers salicis vēstuli pantos, kādā veidā tās teksts atrodams Hauka komentārā (1926. g.). Zināms, dzejiskā forma ir citāda, kā modernā, un tuvojas vairāk metriskai prōzai, ko atrod arī citur Jaunajā Derībā.

Gribētos noslēgt šo pārrunu ar kādu personīgu atmiņu. Kandidāta gados, kad L. Bērziņš bij vietu meklētājs, šo rindiņu rakstītājs viņam kādā vēstulē bija jautājis, kāpēc viņš tagad nedzejojot. Uz to dabūja atbildi: neviens putniņš nedziedot trūkumā un saltumā.

Grūti laiki gan bija, bet trūkums un saltums ir, gods Dievam, mitējies, lai gan brižam nākuši bēdīgi laiki, L. Bērziņa kokle ir atkal atskanējusi un sevišķi reliģiskajā dzejā viņš var bez pārspilējuma attiecināt uz sevi Horācija vārdus: Exegi monumentum aere perennius. Lai Dievs liek tai skanēt arī turpmāk un palīdz veikt arī citus darbus!

J. Rezevskis.

W. Trillhaas, **Evangelische Predigtlehre**. München, 1935.

P. Althaus, **Der Herr der Kirche**, H. 1—6. Gütersloh, 1935.

K. Barth und E. Thurneysen, **Die grosse Barmherzigkeit**, München, 1935.

Fr. Just, **Sonntagssegn**. Dresden, 1935.

W. J. Oehler, **Vom neuen Leben**. St. Gallen, 1935.

J. Sammetreuther, **Bekentnis Predigten**. München, 1935.

Pagājušā gadā vāciešiem ir iznākuši daudz svētrunu krājumi. Še gribu dažus no tiem atzīmēt. Vispirms man tomēr jāpakavējas pie V. Trillhāsa jaunā darba Evangelische Predigtlehre, kas skaļ svētrunu teorētisko pusi un tā stāv sakarā ar svētrunu. Pie šī darba varam pakavēties dibināti arī tādēļ, ka tam ir noteikts sakars ar pašreizējo virzienu vācu teoloģiskos uzskatos par svētrunu. Trillhāss, privātdocents Erlangenā, grāmatu rakstījis tiem, „kas studē, lai kļūtu mācītāji, un tiem mācītājiem, kas studē“. Mēs, jaunā mācītāju paaudze, kuŗai nav nopietnas homilētiskas skolas, šeit varam atrast daudz visai vērtīgu atziņu tīri teorētiskā laukā, bet arī praktiskus norādījumus. Trillhāss, būdams Bārta skolnieks, pilnā mērā uztura sava skolotāja teoloģisko pozīciju (13.). Par šo pozīciju var būt dažādās domās, par to negribu šeit diskutēt. Nenoliedzami skaidri ir Trillhāsa formulējumi par liturģiju (11.), Dieva vārdu un sakramentu (24.) u. t. t.

Ievadā viņš noskaidro svētrunas, liturģijas un sakrāmenta jēdzienus. Dievkalpojums ir sintetiska parādība, kuŗā iekļaujas liturģija un svētruna, kā viena no otras nešķīrāmas daļas. Liturģijā izteicas baznīcas katolicitāte (15.), bet, ja liturģijā trūkst šī elementa, tad tā izbeidzas personīgā patvaļā. Svētruna ir dota katrai konfesijai, lai tanī izteiktos viņas īpatnības. Viņš arī noraida domas, ka mūsu draudžu dzīvi varētu atjaunot ar dažāda veida brīvdabas un koncertdievkalpojumiem (23.). Tad četrās galvenajās daļās viņš parāda savu evaņģēlisko mācību par svētrunu. Pirmajā daļā atrodam domas par svētrunas reliģisko pamatojumu (36.), klausītāju saimi (46.) un svētrunas mērķi (59.). Svētruna tikai tad ir īsti kristīga,

„ja viņa grib teikt Dieva vārdu... kas bija iesākumā un ir parādījis Kristū“ (33.). Istais avots, no kuŗa svētruna smel savu spēku, ir Kristus, bet bībele ir atslēga, lai piekļūtu pie šī avota. Pārlicināties par svētrunas kristīgumu var vienīgi relatīviem līdzekļiem: bībeli, baznīcas apliecībām, amatu un teoloģiskām studijām. Pēdējais izšķirējs ir Dievs pats (40.). Kristīgai svētrunai jābūt saprotamai visiem un tā nevar šķīrot draudzes locekļus dažādās grupās pēc nodarbošanās un izglītības,“ jo visi cilvēki ir bijuši Dievam nepaklausīgi un tādēļ Kristus nācis viņus glābt“ (46.). Svētrunas mērķis nav sekmēt cilvēcīgus nodomus, bet vienīgi, ļaut izteikties Dieva paša vārdam. Otrā daļā viņš uzmet svētrunas sakaru ar tekstu. Šeit viņš uzstāda šādas tezes (77.): 1) nodarbojies maz ar tekstu izvēli! Izvēlies tekstus veselam gadam! 2) Neizvēlies pārāk īsu tekstu, lai nebūtu jābīstas no moto svētrunas! 3) Apsver uzmanīgi daudz citētus tekstus! Nepaļaujies uz skaņu un jūtām! 4) Pēc iespējas agri izvēlies tekstu, par kuŗu runāsi 5) Katrā ziņā paliec pie izvēlēta teksta!

Trešā daļā viņš apskata svētrunu kā runu vispār. Interesanta ir pēdējā daļa par kazuārunām un mācītāja-runātāja ētiku. Visproblēmātiskākā pēc autora domām esot „biktswana“, jo šeit neesot skaidrības, kāds īsti ir šīs runas mērķis, sagatavot grēku nožēlai vai sv. vakarēdienam. Arī kazuārunām viņš uzstāda noteiktas tezes (159.), pa daļai jau līdzīgas augšā pieminētajām. Nodaļā par mācītāja-runātāja ētiku daudz vērtīgu norādījumu, kā sagatavot sevi pašu svētrunai.

Iebildumi saistās ar tām grāmatas vietām, kur autors spilgtāki izcēlis savu vispārīgo teoloģisko pozīciju, skaidrodams, piemēram, ko nozīmē jēdzieni zinātnisks (82.), vēsturisks (84.), kritiska eksēgēze (86.) u. c.

Jau 1934. gadā P. Althaus sāka izdot savu svētrunu sēriju — Der Herr der Kirche. Šinī sērijā iznākušas jau septiņas burtnīcas, katra veltīta savam tematam, par kuŗu katrā burtnīcā trīs svētrunas. Althaus savās svētrunās paliek uzticīgs savam profesora amatam. Viņš skaidro. Bet šinīs svētrunās vairāk kā citos krājumos manāma pašreizējā vācu baznīcas situācija. Gandrīz katrā svētrunā izteicas apoloģētiska cīņa, aizstāvot pret pārmetumiem baznīcu (6. burtn.), Dievu (7. b.), Pāvilu (5. b.). Šīs svētrunas ir spilgti laikmeta dokumenti.

Tanī pašā garā rakstītās svētrunas ir sakopotas J. Sammetreitera izdotajā sērijā — Bekenntnis Predigten. Šinī sērijā savas svētrunas devuši no vācu baznīcas cīņām pazīstamie mācītāji M. Nimmellers (Niemöller), bīskaps Vurms, Bodensvings, Šreiners, Asmusens u. c. Tām visām viens gars un tās patiesi grib apliecināt, ka ir tikai viena īsta un patiesa baznīca, kas dibināta Dieva vārdā, kas atklāta Kristū, noraidot katru piemērošanos laika vai nācījas garam. Arī šī svētrunu sērija mūs var interesēt vienīgi kā sava laikmeta dokuments.

Pagājušā gadā K. Bārts un E. Turneizens savām divi, kopēji rakstītām svētrunu grāmatām pievienojis trešo. Ja Trillhass savā darbā apskata dažādus svētrunu veidus — izskaidrojuma, temata un moto svētrunas, un norāda, ka pēdējās ir vismazāk bibliiskas, kurpretim starp izskaidrotāja un temata svētrunām nevar katreiz pateikt, kuŗ katra izdevīgāka, tad Bārts apliecina savas grāmatas ievadā, ka vienīgi tāda svētruna ir īsta,

kas izskaidro, resp. kas apmierinas ar bībeles teksta izskaidrošanu. Tēmatā svētrunām esot jāpazūd. Viņa jaunajā svētrunu grāmatā esot sakopotas tikai tādas svētrunas, kas izskaidro. Pēc šāda ievada ir liels pārsteigums, izlasot pirmās divas svētrunas. Tās ir noteiktas temata svētrunas, pat vēl vairāk, viena no tām ir tikai moto svētruna ar moto — nezodž! To pašu apliecina arī pārējais saturs. Ievadā apsolītais izskaidrotājas svētrunas tips nav izturēts. Grāmatā sakopotas svētrunas no 1924.—1934. gadam, pa daļai jau lasītas laikrakstos. Svētrunas gan uzrakstītas dzīvā valodā, bet domu vienmuļība un smagums padara grāmatu pelēku.

Fr. Justs savu svētrunu kopojumu veselam gadam — Sonntagssegen ir pievienojis diviem, jau agrāk iznākušiem svētrunu kopojumiem. Justs ir mums pazīstams, pat vairāk — viņš ir atradis pie viena otra mūsu jaunā mācītāja piekrišanu. Esmu redzējis viņa svētrunu sējumus vairāku mācītāju grāmatu plauktos. To arī Justa svētrunas ir pelnījušas. Ja divi iepriekšējie sējumi saturēja svētrunas, saistītas ar noteiktu perikopju rindām, tad pēdējais sējums, kas rakstīts par brīvi izvēlētiem tekstiem, uzrāda lielāku brīvību un dažādību. Justa svētrunas gribas apzīmēt par „piemēru“ svētrunām. Viņš savās svētrunās mil allaž pastāstīt pa atgadījumam no dzīves. Tas ir tas veids, ar kuŗu mūsu draudzes visvairāk saradušas un kuŗš arī laikam jauniem predikantiem ir vieglākais. Tikai jāšargās ar piemēriem pārsātināt svētrunas un nomākt pašu galveno — kristīgo vēstījumu. Justa svētrunās tas nenotiek. Biezajā sējumā atrodam vienu otru jau agrāk izteiktas domas atkārtojumu. Arī lajkmētiskais gars nav pagājis gaŗām bez savas ietekmes. Drusku traucē pārāk biežā dzeju citēšana. Bet šie sīkie trūkumi nemazina šī vērtīgā svētrunu kopojuma nozīmi. Tanī mēs katrs varam atrast daudz pamācoša un derīga.

Mums mazāk pazīstama, bet Vakareiropā lielu atsaucību ieguvusi Anglijas Augstās baznīcas (High Church) kustība. No šī virziena nāk arī V. Elers. Mēs dažkārt ar zināmiem aizspriedumiem vērtējam dažādo grupu kustību dogmātiskos apliecinājumus. Tiem līdzī arī pārāk zemu novērtējam viņu praktisko darbu. Tā tas nav ar Elera svētrunām. Tās ir rakstītas tautai, saprotamā valodā, vieglos domu gājienos, par ikdienišķiem tēmatiem — disciplīnu, mieru, prieku, brīvību u. t. t. Grāmatīņa labs piemērs, kā kristīgā vēsts jādarā pieejamā pavisam vienkāršā un tomēr dzīvā veidā.

H. Biezais.

Hans Schmidt: **Der heilige Fels in Jerusalem.** Eine archaologische und religionsgeschichtliche Studie. Tübingen 1933. VIII, 102. lpp. 8 tab. 3 plāni.

Glītā, labām reprodukcijām pušķotā sējumā autors raksta dzīvā valodā par kluso senatnes liecinieku — Jerūzālemes svēto klinti. Halles universitātes Vecās Derības profesors Šmidts, gadus divdesmit (sk. priekšvārdus) sevī glabājis domas, kas tagad izteiktas rakstā, kas papildina 1910. un 1911. gadā šaurākām aprindām uzticētos uzskatus. Šis ilgās kluso ciešanas iemesls (dažu speciālistu šaubas (Dalmans) par autora uzskatu pareizību) ierosinājis autoru vēl reiz pārbaudīt savu hipotezi, lai pēc tam nāktu to atklāti pateikt.

Klints atrodas „Kubbet es-sahra“ svētnīcā, Jeruzalemes austrumu kalna ziemeļos. Šī austrumnieku celtne ar savu brīnišķo kupolu paceļas tempļa laukumā. Asinis mirka klints krusta kaŗu laikā. Uzvarētāji cēla altāri un piestiprināja marmora plāksni uz šīs klints, līdz 1187. gadā Saladīns iekāŗoja Jeruzālemi un pavēlēja novākt šīs „nešķīstās“ lietas. Ar roŗu ūdeni mazgāja klinti, (2. lpp.), kas ilgu laiku ar ieŗogojumu un sarkana ŗida baldachīnu bija pasargāta no ziņkārīgo apmeklētāju tuvuma. Simtiem svētcelotāju tai tuvojās godbijībā, jo pravietis ŗo klinti saucis „par pirmo klinti“, „paradīzes klinti“. Tādēļ muhamedāņi tic, ka viena lūgšana ŗīs klints tuvumā sverot vairāk, kā tūkstsots citur. Arī miruŗos nesot vēl ŗodien visupirms ŗīnī svētnīcā, lai tad dotos uz kapiem.

Zinātnē valdīja kopŗ 1849. gada uzskats, ka uz ŗīs klints atradies tempļa altāris (dedzināšanas upuriem). Angļu un vācu arĥaiologi, to starpā Villiams, (Williams), Bencingers (Benzinger), R. Kittels, Dalmans, J. Jeremias un citi atzina vienprātīgi, ka klints bija vieta, uz kurŗas laikam pacēlās Dāvīda laikā altāris un salomoniskais dedzināšanas upuru altāris. ŗo vienprātīgo atzinumu daŗi pētnieki izteikuŗi uzmanīgā formulējumā (5./6. lpp.); tādēļ autors domā, ka viņi vēl drusku ŗaubas.

Lai atspēkotu ŗo uzskatu, autors sniedz sīku aprakstu par klints situāciju un viņas apmēriem. Klints paceļas līdz 1,77 metru augstumam augstākā vietā no svētnīcas pamatiem. (65° leņķi). Rietumu-austrumu virzienā tā ir apm. 13, bet ziemeļu-dienvidus virzienā nepilnus 18 metrus plata. Mēri uzdoti platākās vietās, jo klints virsma ir nevienāda, daŗādiem izcilņiem un iedobumiem izrobota. Sīku aprakstu autors sniedz (7.—16. lpp.) sava darba otrajā nodaļā.

Aplūkojot ziņas, kas uzglabājuŗās jūdu tradīcijā — Miŗnas traktātā „Middoth“ un pie Flāvija Josephus (Bellum. jud. 5. grāmatā) autors atzīst, ka vienā ziņā dati saskan. Tumpis Hēroda laikā neatradās uz līdzenas vietas, jo no „Sievieŗu pagalma“ (pagalma, kurā drikstēja sievietes kopā ar vīrieŗiem ienākt) bija jākāŗj piecpadsmīt kāŗnes, lai sasniegtu t. s. „Isrāēļa pagalmu“. Uz ŗīm kāŗnēm esot stāvējuŗi levīti, bet augŗā pie Nikanora grezņiem vārtiem: divi priesteri. (O. Holcmans (Holtzmann) aizrāda, ka ŗī jūdu tradīcija esot piesātināta fantazijas augļiem. ŗmidts viņa iebildumiem pāriet viegli, bet pavīŗi pāri, lpp. 21, Nota 2).

Autora aprēķiniem zīmējoties uz atseviŗķo tempļa daļu mēriem, nav viegli sekot. Kur tie nesaskan ar tradīcijas datiem, autors atzīst, ka ŗī tradīcija centusies „pārspīlēt“. Viņŗ tic vairāk Miŗnai, nekā Flāvijam. Viņa atzinums ir, ka uz klints atradies „vissvētākā vieta“. ŗeit esot novietojuŗi derības ŗķirstu un uz akmens, kas bijis nedaudz (3 pirkstu platumu) augstāks par tempļa grīdu, augstais priesteris novietojis kvēpināšanas rīkus (Miŗnas traktāts Joma 5,2.). Avoti ŗeit nav sistēmatiski aplūkoti.

Tālāk autors 4. nodaļā (40.—57. lpp.) grib noskaidrot lomu, kāda pienākas Svētai klintij abu pirmo tempļu laikmetos. ŗīnī nodaļā autors neslēŗj, ka viņŗ meklē atspēkot uzskatu, ka uz klints atradies dedzināšanas upuru altāris, lai stiprinātu savu uzskatu, ka te atradies „vissvētākā vieta“. Bibliķās vietās I Regum 8,46 un II Regum 16,10 sek. kā

autors aizrāda, neesot minēta klints. Šis argumentum e silentio, apstākļi, ka pirmā tempļa „debir“ (vissvētākā vieta) bijis 20 olektis plats, augsts un garš — runājot viņa uzskatam par labu. Viens no interesantākiem argumentiem ir tas, ka augstuma mērs (20 olektis) vissvētākā vietā (apm. 2¹/₂ metru zemāki par pašu templi) nesaskanot ar svētuma jēdzienu. Viņš sauc tādu rīcību par „namdara pārgalvību“ („Vermessenheit des Bau-meisters 45. lpp.), kas izsauktu Jahves sodu. Noraidot uzskatu, ka Jeruzālemes templis priekšpusē bijis augstāks, bet muguras pusē zemāks (Gresmans (Gressmann)), kā daži ēģiptiešu templi, atliekot tikai tas uzskats, (Galls, Mēlenbrinks (Moehlenbrink)), ka vissvētākā vieta atradusies uz apm. 2¹/₂ metru augsta paaugstinājuma. „auf einem Art Podium gelegen war...“ 46. lpp. Jebšu arī šeit mēri (tagad: 71,77 metri un toreiz: 2,5 metri) precīzi nesaskan, autors priecīgi apgalvo, ka tāds „debir’a“ paaugstinājums tiešām bijis — proti, Svētā klints. („Es war der heilige Fels, den damals in solcher Höhe aufragend zu denken natürlich nicht die mindeste Schwierigkeit hat...“ 47. lpp.). (Šo apgalvojumu citi var uzlūkot par apšaubāmu. F. T.). Autors pats atzīst, ka nekur (nedz I Regum, nedz II Chron.) nav minētas kāpnes, kas vestu šinī vissvētākā vietā. (Hēroda templi tādas bijušas.) Arī Ecehiēla vizijās (C. 40—48) nav minētas kāpnes. Autors domā, ka tādas pirmajā templī varbūt arī nav bijušas, bet paaugstinājums (?) novedis vissvētākā vietā. Zīmējo ties uz Zerubābela laikā celto templi autors domā, ka visas drupas netika novāktas, kādēļ paaugstinājuma mēri izlīdzinājās.

5. nodaļā (58.—77. lpp.) autors rāda, ka klintī esot saskatāmas cilvēka darba rīku pēdas. „Debir’s“ atradies virs klints. Ipašu vērību autora acīs pilna kāda rievā klints augstākā vietā, kur koka sienas bija „jāielaiž“, citur tāda pamata nevajagot meklēt (pret Dalmanu). Tomēr jāatzīst, ka šāda celtnie uz nelīdzenas Klints virsmas, arī ja to gatavotu no simmetriskiem dēļiem, izliekas nestabila.

Pēdējā (6.) nodaļa veltīta klints nozīmei reliģijas vēsturē. II Sam. 24,16. Jahves engelis parādas Dāvidam pie Araunas klona. Uz tās Dāvids uzcēla altāri. Autors rāda, kā no primitīviem priekšstatiem (Hos. 7,14 u. c.) veidojas uzskats, ka Isrāēļa tauta savu Dievu uzskata par klinti. (Psalms 99,9) F. T r e u’s, pr. doc.

Iss pārskats par jauniznākušām grāmatām.

Latvijas ev.-lūt. **Baznīcas Virsvaldes** izdevumā iznākušas:

1. Māc. P. Kleperis — **Kalposim patiesībai vārdos un darbos.** Rakstu avota 4. num. 32 lpp., 1936. g. Autors grāmatīnā aplūko patiesa vārda svētību, melu cēloņus, melu veidus, neizslēdzot pat buršanu un zīlēšanu. Viņu vada devīze: „mūsu jaunajai valstij vajadzīgi cilvēki, kas nepatiesību spēj deldēt un patiesību stiprināt“ (28. lpp.). Mācītāju pienākums būtu šo grāmatīnu izplatīt savās draudzēs lielākā skaitā, jo lasītājam nepaietu secen sava svētība.

2. Pilsoņu Jēkabs — **Diženu cilvēku mātes.** Rakstu avota 5. num., 48. lpp., 1936. g. Autors aplūko Hendeļa, Koredžio, Dikensa, Tur-

gēneva un Gambetas māti. Grāmatiņa veltīta mātes dienai. Tā pilnā mērā nav izdevusies. Ceļami iebildumi pret cilvēku ļaunumu cildināšanu (kā piem., par Turgēneva māti, kuŗa viscaur ir bijusi negātīva, ka pat dēlam ir bijis jālabo viņas nodarītie ļaunumi). Ja aplūko tik maz nozīmīgas mātes, kā grāmatiņā darīts, tad nav vērts to veltīt mātes dienai. Valoda slihta.

Valtera un Rapas izdevumā iznākušas:

1. J. Juškēvičs — **Vecā Rīga**; Jaunais zinātnieks Nr. 42; 100 lpp., 1936. g., ar 34 ilustrācijām. Autors interesanti stāsta par vecās Rīgas ielām, laukumiem, tiltiem, nocietinājumiem, baznīcām, kapsētām, pilīm, svētkiem, ģērboniem, zīmogiem, karogiem un citām lietām. Mūs interesē sevišķi īsās ziņas un nostāsti par Rīgas baznīcām un kapsētām. Grāmata paver skatu vecās Rīgas bēdās un priekos un ar daudzajiem attēliem parāda tās seno seju.

2. Dr. phil. J. A. Jansons, Ed. **Virza un viņa „Straumēni“**, 52 lpp., 1936. g. „Šī brošūra ir domāta kā palīglīdzeklis skolas darbam un tiem ārpuskolas „Straumēnu“ lasītājiem, kas grib saprast un apzinīgi baudīt „Straumēnu“ poēmas dzeju“ — saka autors (3. lpp.). Viņš aplūko „Straumēnu“ izcelšanos un veidošanos mūsu kultūrdzīves apstākļos, poēmas sižetu, idejisko saturu, autora mākslinieciskos nodomus un izpildījumu, to māksliniecisko un paidagōģisko sabiedrisko vērtību un vietu mūsu literātūras vēsturē. Noskaidrojot idejisko saturu autors atzīst, ka Virza „Straumēnos“ sintezē kristīgās ierašas ar latviskām, pie kam šādā sintezējumā virsroku ņem latviskas tradīcijas. „Straumēni“ ir Zemgales un Kursas bībele, spriež Jansons (27. lpp.). Tāpat Virzas valodā apvienojas bībeles un tautas dziesmu stils (37. un 49. lpp.). Tādēļ tiem, kas domā par kristīgo un latvisko tradīciju sintezējumiem, katrā ziņā ieteicams iepazīties ar minēto Virzas poēmu. Arī citādi autors šo poēmu vērtē par daiļdarbu, kur latviskais gars parādas latviskā stilā (36. lpp.) un kas var audzināt latvieti sava gara, savas dzīves un savas zemes mīlestību (44. lpp.). Autora darbs ir vērtīgs Virzas poēmas komentārs, kas dod galvenos mājienus „Straumēnu“ saprašanai.

Talsu un Tukuma studentu biedrības izdevumā:

1. **Talsu novads**, enciklopedisks rakstu krājums, III grāmata, 353.—576. lpp., 1936. g. Ietīpst raksti par Talsu novadu literātūrā (K. Ezerkalns), šī novada rakstniekiem un zinātniekiem (Ž. Grauds un K. P. Kundziņš), grāmatniecību un avižniecību (K. Ezerkalns), akadēmisko izglītību (E. Kļokls), skolu vēsturi (Z. Kundziņš), tūrisma maršrutiem (K. L. Vanags), iedzīvotājiem (K. Zīverts) un pilsētu pašvaldībām (V. Šnitke un J. Jurēvics). Tā nepieciešama grāmata visiem, kam kāds sakars ar Talsu novadu. Dažs labs talsnieks atradīs še nevien ziņas par savu dzimteni, bet arī sevi pašu.

„Latvijas“ izdevumā iznākusi:

1. Māc. Alfrēds Indriksons. — **Svinēsim Mātes dienas vietā ģimenes dienu**; 64. lpp., 1936. g. Autors aplūko tēva un mātes nozīmi bērnu tikumiskā audzināšanā, tēva un mātes ideju, tēva un mātes nozīmi bērnu

religiskā audzināšanā, upurus bērnu labā, un jautājumus par ģimenes vienību un ciltskoku. Viņš negrib noliegt mātes lielo un neatsveramo nozīmi ģimenē, bet grib liecināt, ka ģimene ir vienība, kurā visām ģimenes locekļu attiecībām ir svarīga nozīme un tādēļ ierosina mātes dienas vietā svinēt ģimenes dienu, kas pašķiršot ceļu visiem tiem daudzajiem un dažādajiem spēkiem, kas var veicināt mūsu ģimenes dzīves atdzimšanu un uzplaukšanu (3. un 63. lpp.). Atskaitot dažus pārspīētus spriedumus, piem., par mātes dienu kā mūsdienu religiskā un tikumiskā sabrukuma parādību (34. lpp.), autors savu priekšlikumu labi pamato un pasaka patiesību, ko daudzi negrib dzirdēt vai kuŗu pasacīt daudziem trūkst drosmes.

Latvijas bērnu draugu biedrības izdevumā iznākusi:

1. R. Freijvalds — **Latviešu tautas mūžs**, 208 lpp., 1936. g. Autors no latviešu nacionālās pastāvēšanas interešu viedokļa pieiet Latvijas idejīvotāju skaita pavairošanas jautājumam. Še plaši aplūko visus jautājumus, kas skar dzimstības un miršanas jautājumus, neizslēdzot arī jautājumu par dzimstības sakarību ar reliģiju. Spriedumus illūstrē ar statistiskiem datiem. Grāmatu var lasīt ar lielu interesi un tā atzīstama par vērtīgu darbu sociālas ētikas laukā.

A. F

C H R O N I K A

Latvija

1936. gada 11. aprīlis.

Šī gada 11. aprīlī mūsu tautas Vadonis, Ministru prezidents **Dr. K. Ulmanis** uzņēmās valsts prezidenta amatu. Ar šo faktu piepildīta autoritārā valsts iekārtā nepieciešamā valsts vadības koncentrācija vienās rokās. 11. aprīļa akts ir 1934. gada 15. maijā ievadīto pārvērtību loģiska un dabīga konsekvence, kuŗu pamato visas vienotās tautas sirdsbalss.

11. aprīlī pĶst. 12 visu konfesiju dievnamos notika svinīgi dievkalpojumi. Valsts prezidents **Dr. K. Ulmanis** ar kuŗa ministri ģen. J. Balodi un citiem ministru kabineta locekļiem piedalījās dievkalpojumā archibīskapa katedrālē. Svinīgo dievkalpojumu vadīja archibīskaps prof. Dr. T. Grūnbergs, savai svētrunai par pamatu ņemot Ps 84, 12—13.

Archibīskaps norādīja, ka šī diena ir nozīmīga un vēsturiska ne tikai mūsu tautas dzīvē, bet arī mūsu tautas Vadoņa gaitās, kuŗš uzņemas atbildības pilnu amatu, un ka visa evlut. baznīca izlūdzas, lai Dievs svēti un palīdz viņam šajā darbā.

Baznīcas tuvināšanās.

No 16.—20. martam Londonā, Lambetas pilī, Glosteras bīskapa vadībā notika apspriede starp Anglijas valsts baznīcas un Latvijas un Igaunijas luterisko baznīcu pārstāvjiem, nolūkā noskaidrot pamatus šo baznīcu tuvināšanās iespējamībām. Apspriedē no Latvijas piedalījās archibīskaps prof. Dr. T. Grūnbergs, prāvests A. Kundziņš un doc. E. Rumba, no Igaunijas — bīskaps Dr. Rahamegi un Dr. Tauls. Apspriede norisinājās t. s. Lambetas Kvadrilā-

terālā paredzētā kārtībā, aplūkojot četrus galvenos jautājumus:

- I) par Svētiem rakstiem,
- II) ticības apliecībām,
- III) sakramentiem,
- IV) garīgo amatu.

Noskaidrojās, ka trīs pirmajos jautājumos lielāku domstarpību nav, turpretim jautājumā par garīgo amatu ir atšķirības gan uzskatos, gan praksē. Anglijas baznīca savā episkopalā iekārtā saskata vērtību, bez kuras kristīgā baznīca grūti domājama, kamēr mūsu uzskats ir citāds — brīvāks.

Teoloģijas fakultāte.

Šī gada 26. maijā beidza teoloģijas fakultāti ar cand. theol. gradu sekojoši studenti un studentes:

1. **Akmeņkalēja**, Vēra. Zinātniskais darbs: Dieva valstības idejas izpratne jaunāko laiku teoloģijas gaismā.
2. **Alksnis**, Ģertrūde. Zin. darbs: Velna priekšstats reliģiju vēsturē.
3. **Buģis**, Arvīds. Zin. darbs: Tagadnes karakteroloģijas kritika.
4. **Cimdiņš**, Alfrēds. Zin. darbs: Patronāta vēsture un viņa nozīme un loma latviešu ev.-lut. dr. iekārtā un dzīvē.
5. **Eizengrauds**, Didriķis. Zin. darbs: Galilejiskā krīze Jēzus darbībā.
6. **Gulbis**, Osvalds. Zin. darbs: Individuālpsīcholoģija.
7. **Osis**, Johanna. Zin. darbs: Jēzus mātes Marijas tēls Jaunā Derībā.
8. **Osis**, Millija. Zin. darbs: Ludviga Katterfelda dzīve un dar-

bība iekšējās mīstības laukā.

9. **Placis**, Edgars. Zin. darbs: D. Baloža vadītā pāriešana pareizticībā Rīgā 1845. g.
10. **Rubenis**, Eduards. Brāļu draudzes stāvoklis Vidzemē pēc mācītāju 1742. g. ziņojumiem.
11. **Vilāns**, Juris. Zin. darbs: Ētikas problēmas A. Brigaderes darbos.

Ordinācija.

26. aprīlī J. Ģertrūdes baznīcā notika cand. theol. L. Čuibes iesvētīšana mācītāja amatā, ko izdarīja doc. Dr. J. Rezevskis, asistējot prof. Dr. Kundziņam, māc. Dr. K. Freudenfeldam, māc. A. Bilmanim un māc. A. Gobam. Svētrunu teica jaunais mācītājs L. Čuibe.

Draudžu dzīve.

Doma baznīcas Atmodas draudze 5. aprīlī atskatījās uz 10 pastāvēšanas gadiem. Svinīgā atceres dievkalpojumā piedalījās un svētrunu teica archibīskaps prof. Dr. T. Grünbergs.

*

26. aprīlī Rīgas Kristus draudze atzīmēja 10 gadu pastāvēšanu. Citadeles baznīcā svinīgu dievkalpojumu noturēja Archibīskaps prof. Dr. T. Grünbergs, piedaloties prāvestam A. Kundziņam un māc. doc. E. Rumbam.

*

Rēzeknes ev.-lut. draudze 17. maijā svinēja spāru svētkus savai jaunceļamai baznīcai. Svinīgā dievkalpojumā baznīcas laukumā piedalījās armijas mācītājs P. Apkalns, prof. Dr. L. Bērziņš un vietējās draudzes mācītājs Fr. Kramiņš.

Atbild. redaktors: māc. **Gustavs Šaurums**.

Redakcijas kolēģija: prof. **K. Kundziņš**, prof. Dr. **V. Maldonis**, prof. Dr. **L. Bērziņš**, doc. Dr. **A. Freijs**, māc. **P. Detlavs**.

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde**.

nicu pārstāvji. Archibīskaps nodevis sveicienus Latvijas baznīcas vārdā.

Svinībām sekojošā garīdznieku sanāksmē archibīskaps prof. Dr. T. Grünbergs referējis par baznīcas apstākļiem Latvijā, uzsverot, ka atjaunotās Latvijas valdība pret baznīcu izturas ļoti labvēlīgi, un ka Latvijas baznīca sekmīgi veic savu uzdevumu, audzinot garīgi stipru latviešu tautu.

Teoloģijas fakultāte.

L. ū. padome teoloģijas fakultātes vecāko docentu Dr. theol. Jāni Rezevski ievēlējusi par profesoru, bet privātdocentu lic. theol. Edgaru Rumbu par docentu.

*

Teoloģijas fakultāte atstājusi sagatavoties zinātniskam darbam pie pirmkristīgās reliģijas katedras cand. theol. Edgaru Jundzi.

*

Teoloģijas fakultātes absolventu biedrības zinātniskās dienas šogad notika 29. oktobrī Teoloģijas fakultātes semināra telpās.

Sanāksmē piedalās fakultātes mācības spēki un teoloģijas kandidāti, kas beiguši L. Ū. Teoloģijas fakultāti, kopskaitā 73 personas. Sanāksmi vada biedrības priekšnieks māc. A. Mitulis. Mūžībā aizgājušo biedreni Emmu Freidenfeldi-Niedru pieminot nodzied: „Kādā nu mierā“. Sanāksme nolemj dibināt pie Teoloģijas fakultātes vienu stipendiju kādam trūcīgam teoloģijas studentam. Valdē ievēl visus līdzšinējos: māc. A. Mituli, doc. A. Freiju, doc. E. Rumbu, priv. doc. F. Treu un cand. theol. E. Ozoliņu. Revīzijas komisiijā ievēl: māc. A. Birznieku, māc. P. Rozenbergu un māc.

Ed. Putniņu. Par biedriem tiek uzņemti 11 teoloģijas kandidāti.

Pēc biedru sapulces tiek nolasīti arī vairāki referāti. Prof. K. Kundziņš referē: „Kā iespējams no teikt kristietības būtību?“ Ja skatāmies uz austrumiem, tad redzam, ka lielieki likvidē baznīcu un reliģiju. Arī rietumos grib veco ārdīt. Vācijā Rozenbergs rases principu izvirza pirmā vietā. Asins balss atklāsmi un atklāsmi Jēzus Kristus personā grūti ir sintezēt. No perifērijām mums būs jāatsakās, lai vismaz kodolu glābtu. Nīče savā laikā ironizēdams par kristīgo ticību teica, ka tā esot vergu morāle, mazvērtīgo ļaužu sacelšanās pet vērtīgo šķiru. Daži saka: kristīgā ticība līdzinoties marksismam, abiem utopija esot gala mērķis. Pēc tam referents apskata Špenglera, Heilera un Fөрstera uzskatus par kristīgo ticību. Referents saskata tās pazīmes, ko kristiānisms devis visai pasaulei. Tās būtu: 1. Universāla Dieva valstības ideja; 2. Agāpes ideja; 3. Atdzimšanas jeb augšāmcelšanās ideja. Kristīgā ticība ir šo ideju iemiesojums. Jēzus Kristus pats ir kristietības būtība.

Prof. L. Ādamoviča referats: Programmas un mācības grāmatas ticības mācībā“. Programma ir tikai skelets, mācības grāmatā šis skelets ietērpjas ar miesu, bet dzīvību iepūš skolotājs. Mācības viela blakus skolotāja personai spēlē galveno lomu. Pie labas programmas var būt arī sliktas grāmatas un arī otrādi. Šinī ziņā pirms kara bij stingums un naivitāte. Verbālisms tomēr bija galvenais. Viss burtiski bij jāzin no galvas. Jaunas vēsmas sākās ar K. Kundziņa darbību Valmieras skolotāju seminārā. Jau 1912. g. viņš

prasija reformu tic. māc. programmā. Viņam tomēr nācās justies kā balstam zvirbulim. Pēc kara atkal revolūcijas ēna bij valdošā. Tika izstrādātas jaunas programmas. Gribēja lai programmas atbilstu zinātniskai teoloģijai. un pēdīgajai. 1934. g. 15. maija pārmaiņas valsts dzīvē atsaucās arī uz skolas dzīvi. Ticības māc. stundu skaitu vidusskolās pāvēro, ticības māc. ievēd arī arodskolās. Ticības mācības komisija pie Izgl. ministrijas. Baznīcas virsvaldei veto tiesības. Šinī vasarā ir izstrādātas jaunas pogrammas, arī Baznīcas virsvalde izdevusi jaunas ticības mācības grāmatas.

Referents kritiski apskata jaunās

programmas. Laika trūkuma dēļ viņš nespēj vairs apskatīt arī ticības mācības grāmatas, nedaudz tomēr paspēj pakavēties pie Baznīcas virsvaldes izdotām jaunajām ticības mācības grāmatām.

Prof. V. Maldonis referē: „Baznīcas stāvoklis“. Ap baznīcu tagad tinas 2 varas: valsts un tauta. Ikviens baznīcu prasa sev. Referents pieved Lutera un Brunnera uzskatus par baznīcu un valsti. Tālāk viņš pakavējas pie dzejn. Ed. Virzas pēdējiem rakstiem laikr.: „Brīvā zeme“ — 10. okt. „Garīga stāja“ un 24. okt. „Jaunais gars“. Pēc tam referents pakavējas pie mūsu baznīcas stāvokļa valstī.

V. D.

Ā R Z E M E S

In memoriam.

Jēnā 62 gadu vecumā miris pazīstamais vācu jauderībnieks Heinrichs Veinels, pārliecināts kritiskās teoloģijas pārstāvis, „Jesus im neunzehnten Jahrhundert“ autors. Teoloģijas studentiem labi pazīstams viņa Ievads Jaunajā Derībā.

*

Berlīnē miris teoloģijas profesors Artūrs Tītiuss (Titius). Galvenais viņa darbs ar paliekamu nozīmi: „Natur und Gott.“

*

Miris jauderībnieks prof. Vilhelms Baldenspergers, kas darbojās Gīsenā, vēlāk Strasburgā.

*

Mārburgā miris asriologs Pēteris Jensens, kas bija pazīstams ar

savā laikā ļoti populārajiem pētījumiem par Gīlgameša ēpu.

Igaunija.

Zviedru mācītājiem Igaunijā turpmāk atļauts darboties zviedru draudzēs (7—8000 loc.) tikai ar nosacījumu, ka tie pieņem Igaunijas pavalstniecību. Pret to diezgan asi nostājies archibīskaps Eidems Upsalā.

*

Par nepieciešamo baznīcas un skolas sadarbību plašāku rakstu laikrakstā „Uus Eesti“ publicējis Pērnavas iecirkņa prāvests Grīnbergs. Pēc prāvesta domām mācītāju un skolotāju starpā jāvalda uzticības pilnai sadarbībai. Līdzšinējās attiecībās daudz kas revidējams. Skola un viņas darbinieki nedrīkst baznīcā sa-

skatīt reakcionāru institūtu, kas tautu maldina, un no kuŗa tāpēc jāturas pēc iespējas tālāk. Skolotājiem jāizprot baznīcas augstie mērķi un cēlie nodomi. No otras puses arī baznīca nedrīkst nosodīt skolu nepelnītiem pārmētiem. Tā kā izglītības pakāpes starpība starp mācītājiem un skolotājiem tagad daudz mazāka kā senāk, tad savstarpīga saprašanās un sadarbība pilnīgi iespējama. Autors proponē mācītājiem rudenos sasaukt savas draudzes, resp. novada skolotāju sanāksmi, kur kopīgās pārrunās būtu nospraužamas arī praktiskās sadarbības pamatlīnijas. Autors dómā, ka tieši skolotājam jābūt tam, kas izpilda mācītāju funkcijas tajos gadījumos, kad pēdējais nav sasniedzams, piem., kristību un apbedīšanas gadījumos.

Vēl prāvests Grīnbergs piezīmē, ka Pērnavas iecirknī skolotāji ļoti rosīgi piedalās baznīcas padomēs un kā baznīcas pārstāvji sinodēs.

SomiĶa.

Šī gada septembra beigās Somijas mācītāju apvienība Helsinkos sarīkoĶa teoloģisku priekšlasĶjumu ciklu, kuŗā bez somu izcilākiem teoloģiem piedalĶjās arī pazĶstamais Cīriches sistēmātiskās teoloģĶjas profesors Brunners. Viņš noturēja Helsinku ūniversitātes aulā četrus ļoti kupli apmeklētus priekšlasĶjumus. 27. septembrĶ lielākajā Helsinku baznĶcā Brunners runāja par Oksfordas kustĶbu.

Vācija.

Tagadējo Vācijas baznīcas stāvokli iezīmē liela sadrumstalotĶba, bet arī zināma nomierināšanās. Iespējams pat saskatĶt pazĶmes, kas

liecina par kompromisa meklēšanu valsts autoritāro prasĶbu un evaņģēlija absolūtisma starpā.

Acumirkļi Vācijas baznīcas izveidošanas darbā var saskatĶt četrus galvenos virzienus.

Valsts baznīcas ministrija jau gandrĶz kopš gada stāvokli kārto ieceldama baznĶcu padomes resp. komitejas (Ausschüsse). Šo darbu labvēlĶgi ietekmē ministra Kerla (Kerrl) personĶba un autoritāte. Ministra slimĶba gan aizkavēja baznīcas vadĶbas pārkārtošanas darbu Meklenburgā un TĶringā, bet tagad arī tas stipri pavirzĶts uz priekšu.

Valsts baznīcas komitejai nākas pārvarēt daudz grūtĶbu, piem. arī pieminētajā Meklenburgas un TĶringas baznīcas lietu kārtošanā. Bez tam opozĶcijā nostāĶjusies lielākā ApliecĶbas baznīcas daļa.

Evaņģēliskās luteriskās baznīcas padome savai vadĶbai pakļāvusi septiņas provinces baznīcas. Padome izveidojusies no ApliecĶbas baznīcas un arī tagad tām dažas kopĶgas pamatlĶnijas. DomstarpĶbas rada ApliecĶbas baznīcas radikālā spārna uzskati par baznĶcu komiteju absolūto lomu, baznĶcu pārvaldĶšanā. Luteriskā padome acumirkļi varbūt ir tradicionālās baznīcas lielākais spēks, kam labvēlĶgos apstākļos lielas iespējamĶbas nākotnē. Viss atkarājas no baznīcas un valsts attiecĶbu tālākās izveidošanās.

Vācu evaņģēliskās baznīcas iepriekšējā vadĶba, kas pārstāv ApliecĶbas baznĶcu šaurākā nozĶmē un noraida sadarbĶbu ar baznĶcu komitejām, krasi aizstāv viedokli, ka evaņģēliskās baznīcas

atjaunošana iespējama vienīgi pilnīgā baznīcas neatkarībā.

(Pēc „Oekum. Presse- und Nachrichtendienst“)

Spānija.

Madrīdē un tajās valsts daļās, ko pārvalda tautas fronte, nav vairs ne baznīcu, kur noturētu dievkalpojumus, ne klosteru, ne ordeņu skolu. Tās savā rīcībā pārņēmušas sociālistiskās jaunatnes grupas savām saņēmēm. Cik līdz šim zināms, Spānijā pavisam nogalināti pieci biskapi. Archibiskapa un kardināla Vidala i Barakvera (Taragonā) liktenis nav zināms. Pēc vācu laikraksta „Reichsbote“ datiem Spānijā nopostītas 200 baznīcas, nogalinātas 200 ordeņa māšas, tāpat 217 vīriešu ordeņu locekļu un 200 priesteru. Cietumos atrodoties ap 500 garīdznieku.

Vācu un spāniešu evaņģēliskās baznīcas Barselonā uav nopostītas, lai gan smagi cietuši daudzi Katalonijas dievnamu.

Krievijas bezdievju centrālpadome Spānijas tautas fronteī nosūtījusi 36,5 milj. Francijas franku lielu pabalstu. 48 miljoni vēl sekošot. Spānijas ministru prezidentu Kaballēro Maskavas bezdievji iecēluši par „goda bezdievi“ ar speciālo novēlējumu — Spānijas baznīcai dot izšķiršo triecienu.

Krievija.

Pagājušā gadā Krievijā slēgtas 14.000 baznīcas un kapellas. Tiesai

nodoti 3687 garīdznieku, no kuriem 29 piespriests nāves sods.

Visā Krievijā bija apmēram 120.000 dievnamu. Reālizējot bezdievju „piecgades“ plānu, puse no tiem noārdīti, pārējos iekārtoti bezdievju klubi, teātri, veikali, noliktavas, pirtis u. t. t. 1937. gadā paredzēts iznīcināt arī tās baznīcas, kas līdz šim vēl saudzētas viņu vēsturiskās vai mākslinieciskās nozīmības dēļ.

Krievijas bezdievju centrālpadome nolēmusi izdot pastmarku sēriju bezdievības propagandai. Kādā markā attēlota degoša baznīca ar uzrakstu: „Nogaliniet visus mācītājus un nodedziniet baznīcas.“

Abesinija.

Abesinijā pašlaik darbojas deviņas evaņģēliskās misijas sabiedrības: amerikāņu, zviedru, angļu un vācu ar 150 misijas darbiniekiem. Itālija savukārt Abesinijā nodibinājusi 12 apustuliskus vikariātus. Nākotnē paredzēts misijas darbā pielaist vienīgi itāliešus. Eritreijā zviedru misionāriem darbība jau noliegta un audzēkņi nodoti Romas misijai.

Muhamedāņiem Itālijas vicekarālis apsolijs Adisabebā un Hararā uzcelt lielas mošejas. Harāru paredzēts izveidot par muhamedāņu svēto pilsētu un par centru muhamedānisma studijām. Korāna mācību ietilpinās skolu programmās.

Atbild. redaktors: māc. **Gustavs Šaurums.**

Redakcijas kollēģija: prof. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis, prof. Dr. L. Bērziņš, doc. Dr. A. Freijs, māc. P. Detlavs.

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.**